

Proces začleňování nevlastního rodiče do nové rodiny

Bc. Veronika Pechová

Diplomová práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Veronika Pechová**
Osobní číslo: **H120092**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Proces začleňování nevlastního rodiče do nové rodiny**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti problematiky neúplné rodiny a integrace nevlastního rodiče do nové rodiny.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvalitativního výzkumu prostřednictvím volných rozhovorů.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ANTIER, Edwige. Dítě toho druhého: umění žít s dítětem nového partnera. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-946-1.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. Psychologický slovník. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.

MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. Krizové situace v rodině očima dítěte. Praha: Grada Publishing, 2002. ISBN 80-247-0332-7.

MOŽNÝ, Ivo. Sociologie rodiny. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. ISBN 80-86429-05-9.

PRŮCHA, Jan, Eva WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-252-1.

SAUZEDE, JeanPaul. Spokojené soužití v nové rodině. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-295-9.

SMITH, Heather. Děti a rozvod. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-906-2.

SOBOTKOVÁ, Irena. Psychologie rodiny. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-250-8.

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Eva Machů, Ph.D.

Ústav školní pedagogiky

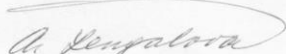
Datum zadání diplomové práce:

15. ledna 2014

Termín odevzdání diplomové práce:

18. dubna 2014

Ve Zlíně dne 15. ledna 2014

doc. Ing. Aněžka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně17.4.2014.....

....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací.

⁽¹⁾ Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolnosti až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá otázkou procesu začleňování nevlastního rodiče no nové rodiny. Teoretická část nabízí vymezení základních pojmů a otázek jako jsou: nevlastní rodič, příchod nového partnera a sourozenecké vztahy. Praktická část je realizovaná metodou kvalitativního výzkumu a jejím cílem je popsat proces začleňování nevlastního rodiče očima příchozích partnerů. Praktická část je zpracována prostřednictvím zakotvené teorie

Klíčová slova: neúplná rodina, nová rodina, nevlastní rodič, nevlastní sourozenci

ABSTRACT

This master's thesis is about the process of incorporating a step-parent into his or her new family. In the theoretical part you can find basic terms such as "Step-parent", "Arrival of a new partner" and "Siblings' relationships". The practical part is realized by the method of qualitative research and its main object is to describe the process of incorporating a step-parent into a new family in the view of the arriving partner. The practical part is processed with the grounded theory method.

Keywords: incomplete family, Substitute family, Step-parent, half siblings

Tímto chci poděkovat Mgr. Evě Machů Ph.D. za vedení diplomové práce, a rovněž chci poděkovat své rodině a spolupracovníkům za podporu po celou dobu studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	12
1.1 DEFINICE RODINY	12
1.1.1 Úloha otce v rodině	14
1.1.2 Úloha matky v rodině	15
1.2 NEÚPLNÁ RODINA A NOVÁ RODINA.....	16
1.3 NEVLASTNÍ RODIČ	17
2 PŘÍCHOD NOVÉHO PARTNERA DO RODINY	19
2.1 PROCES SEZNAMOVÁNÍ.....	19
2.2 ROLE NEVLASTNÍCH RODIČŮ	22
2.2.1 Nevlastní matka.....	22
2.2.2 Nevlastní otec.....	24
2.3 TATI? STREJDO?.....	25
2.4 ÚLOHA PRARODIČŮ	27
3 SOUROZENECKÉ VZTAHY	28
3.1 POLORODÍ SOUROZENCI.....	28
3.2 NEVLASTNÍ SOUROZENCI.....	29
II PRAKTICKÁ ČÁST	31
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	32
4.1 VÝZKUMNÝ CÍL	32
4.2 POJETÍ VÝZKUMU	32
4.3 SUBJEKT VÝZKUMU	32
4.4 METODA SBĚRU DAT	33
4.5 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT	34
5 ANALÝZA ZÍSKANÝCH DAT	36
5.1 OTEVŘENÉ KÓDOVÁNÍ.....	36
5.2 AXIÁLNÍ KÓDOVÁNÍ	48
5.3 SELEKTIVNÍ KÓDOVÁNÍ	54
5.4 DISKUZE.....	56
ZÁVĚR	59
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	60
SEZNAM OBRÁZKŮ	63
SEZNAM TABULEK	64

SEZNAM PŘÍLOH.....	65
---------------------------	-----------

ÚVOD

Počet rozvodů se stále zvyšuje a my máme možnost se z mnoha zdrojů dozvědět, jaké následky má tato prožitá skutečnost na jednotlivé členy rodiny. Málokdo však uvažuje více dopředu, aby se zabýval také otázkou: „Co bude po rozvodu?“ Člověk, jakožto tvor společenský, nechce ve většině případů zůstat sám a tak se opakovaná manželství či partnerství dnes nejeví jako výjimečnost.

Ke zvolení tohoto tématu diplomové práce došlo z důvodu osobní zkušenosti autorky práce, která žije s partnerem, který již má dítě z předchozího vztahu. To, jak se žena vyrovnává s faktem, že její partner má dítě si mohla prožít na vlastní kůži a proto jí zajímal také názor z opačné strany. Tohle téma patří bezesporu mezi velmi aktuální a měla by mu být věnována dostatečná pozornost.

Práce je rozdělena na část teoretickou a empirickou. Teoretická část nabízí v první kapitole vysvětlení základního pojmosloví, se kterým se v průběhu textu nadále pracuje. Jedná se především o pojmy, jako jsou nevlastní rodič, neúplná rodina či nová rodina. V druhé kapitole máme možnost hlouběji nahlédnout do samotného procesu začleňování nevlastního rodiče a seznámit se tak s obecnými problémy, které se mohou v počátcích či průběhu vztahu objevit. Součástí druhé kapitoly je rovněž hlubší vymezení rolí nevlastních rodičů a úloha prarodičů. Teoretickou část uzavírá kapitola věnující se otázce sourozeneckých vztahů, která k problematice rekonstruované rodiny zcela jistě patří.

Praktická část práce se zaměřuje na popis procesu začleňování nevlastního rodiče do nové rodiny. V rámci výzkumu budeme vycházet z výpovědí mužů, kteří začali žít s partnerkou, která již měla dítě z předchozího vztahu. Získaná data budou zpracována metodou zakotvené teorie.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

První kapitola diplomové práce se bude zabývat vymezením pojmů vztahujících se ke zkoumané problematice. Pojmy rodina, neúplná rodina či nevlastní rodič nás budou doprovázet celou prací a je tedy důležité si jejich význam řádně vysvětlit.

1.1 Definice rodiny

Přestože pojem rodina značí jednu instituci, jednu určitou problematiku, může se stát, že každý z nás si rodinu představuje mírně odlišně. S odlišnostmi v pojetí rodiny se setkáváme také v odborné literatuře. Jelikož se v následujících kapitolách budeme zabývat problematikou začleňování partnera do nové rodiny, je na místě, abychom se na pojem rodina podívali více komplexně a získali tak přesnější představu o tom, co se snaží partneři se svými, ať už vlastními či nevlastními dětmi vytvořit. První kapitola nám tedy nabídne několik definic rodiny především z pohledu psychologie, pedagogiky, sociologie a práva.

Vysvětlení pojmu rodina z psychologického hlediska nabízí Hartlův Psychologický slovník (2000). Ten chápe rodinu jako společenskou skupinu spojenou manželskými nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí.

Průcha (1998) pohlíží na rodinu jako na nejstarší společenskou instituci, která plní určité funkce. Vytváří určité emocionální klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu. Za nejběžnější model rodiny považuje rodinu nukleární, která se skládá z obou rodičů a dětí.

Renáta Veselá (2003) v knize Rodina a rodinné právo mluví o rodině tehdy, narodí-li se muži a ženě, kteří spolu žijí, dítě. Rodinu tak netvoří ani manželské bezdětné páry, ani bezdětné páry žijící ve volném svazu nebo páry žijící spolu mimo své nebo svá manželství. Za rodinu nepovažuje ani homosexuální páry.

Sociologická definice rodiny prošla četnými změnami. Sociologové dlouhou dobu zastávali názor, že rodina představuje sociální zařízení, jehož hlavním cílem je vytvořit soukromý prostor, který bude imunní vůči nepřehlednému a chaotickému okolí. Rodina chrání své členy, je stabilní, vyrovnává změny ve svém okolí, čímž vlastně podporuje svůj rozvoj. Současné sociologické teorie rodiny naráží zejména na stabilitu, na kterou bylo poukazováno v minulosti. Problémy dnešní rodiny spočívají zejména v klesající soudržnosti, stoupající volnosti vztahů mezi členy a rapidním nárůstem rozvodovosti. Přestože si so-

ciologové uvědomují tyto negativní jevy, stále rodinu považují za jeden z nejvýznamnějších opěrných bodů a institucí socializace člověka (Možný, 2006; Singly, 1999).

Chápeme-li rodinu jako systém, můžeme zjednodušeně říct, že rodina je soubor částí a vztahů mezi nimi. Poněkud podrobnější a více říkající definici nabízí Sobotková (Sobotková, 2007, str. 24), která popisuje rodinu následovně: *„Rodina je skupina lidí se společnou historií, současnou realitou a budoucím očekáváním vzájemně propojených transakčních vztahů. Členové jsou často, ale ne nutně vázání hereditou, legálními manželskými svazky, adopcí nebo společným uspořádáním života v určitém úseku jejich životní cesty. Kdykoli mezi blízkými lidmi existují intenzivní a kontinuální psychologické a emocionální vazby, může být užíván pojem rodina, i když jde o nesezdaný pár, o náhradní rodinu atd.“*

V rámci předešlých definic, jsme měli možnost představit si spíše tradiční pojetí rodiny, ovšem v průběhu času se naše společnost značně mění a lze tedy předpokládat, že určitými změnami prošla také nejdůležitější primární skupina - rodina. Velmi zajímavé shrnutí charakteristik dnešní rodiny nabízí publikace Josefa Výrosta (1998).

- **prosazování individualismu ve vztahu**
- **absence očekávání trvalosti vztahu**
- **odkládání rodičovství** – a s tím související snižování porodnosti
- **předmanželská sexuální zkušenost** – a to i přesto, že zralost při první sexuální zkušenosti je spíše fyziologická než psychosociální
- **specifičnost mužské a ženské role** – souvisí s feministickým hnutím a bojem za rovnoprávnost
- **nahrazení výchovného působení rodičů institucemi** – zejména v důsledku zrychleného životního stylu je omezen bezprostřední kontakt mezi členy rodiny
- **udržování kontaktů v rodině rodič vs. dítě** – omezení kontaktů s prarodiči a širší rodinou
- **nízká stabilita rodiny** – nárůst rozvodovosti

Základ každé rodiny tvoří pár, tedy muž a žena, kteří se časem stávají rodiči. Každý člen plní v rodině svou funkci, která má svá specifika. Rozdílností jednotlivých rolí se bude zabývat následující podkapitola.

1.1.1 Úloha otce v rodině

Postavení otce či jeho role v rodině bývá často považována až za druhořadou. Jako důkaz může posloužit fakt, že děti jsou po rozvodu v převážné většině svěřovány do péče matky. V naší společnosti dlouhodobě přetrvává přesvědčení, že matka se dokáže o děti postarat lépe než otec a tudíž je pro potomka důležitější. Ovšem v každé rodině plní každý člen svou roli, která je tu z nějakého důvodu. Jelikož se v této práci zabýváme příchodem nového partnera do rodiny, jakožto nevlastního otce, bude vhodné se v této kapitole chvíli pozastavit nad specifiky otcovy úlohy v rodině a pojetím jeho výchovy.

Otcovská výchova se vyznačuje četnými specifiky. Následující text nabídne přehled těch nejzákladnějších bodů, kterými se mužská výchova pyšní především (Poli, 2006).

Otec bývá v dialogu s dítětem přímější a otevřenější. Otec spíše než matka upozorní na nedostatky svého potomka a to i před publikem. Lidově řečeno nedívá se na své dítě skrz růžové brýle.

Otec se nebojí říci dítěti: „Porad' si sám!“ Tatínkové nemají tendence každé přání či potřebu svého potomka bez mrknutí oka splnit. Naopak, snaží se a podporují děti v jejich samostatnosti, čímž jim velkou měrou usnadňují budoucí život.

Otec dítěti neodstraňuje z cesty překážky. Tatínkové jsou někdy nekompromisní. Zatímco maminky by často za své děti vypracovávaly i domácí úkoly, tatínkové nechávají své děti v této zkoušce vymáchat samotné. Muži dokáží lépe odhadnout, kdy dítě opravdu potřebuje pomoc a kdy chce pouze urychlit situaci, aby zbylo více času na příjemnější aktivity.

Otec se nebojí požádat děti, aby respektovaly jeho požadavky. Tento bod je velmi důležitý jak pro ochranu dítěte, tak pro ochranu rodiče. Matky mají tendence stavět potřeby dítěte na první místo, potlačují své potřeby a přání tak, aby neuškodily dítěti. Naopak otec dokáže dítě upozornit na potřeby ostatních lidí, učí dítě, aby se stalo ohleduplným a tolerantním člověkem a zároveň chrání svou osobu před vyhořením. Každý rodič potřebuje chvíli, aby tzv. vypnul a načerpal nové síly.

Otec je přesvědčen, že dítě je schopné pochopit, co potřebuje a požádat o to. Otec věří, že pokud bude mít dítě zima nebo pokud mu bude zima, samo to oznámí. Nevídí důvod vše dělat preventivně. Dítě je samostatný tvor, který by si měl uvědomovat své potřeby, a proto by mu měl být dán prostor, aby o sobě samostatně uvažoval.

Otec se nebojí chtít po dětech, aby se přizpůsobily. Zatímco maminky se automaticky přizpůsobují dětem, tatínci to samé žádají od dětí. Připravují je tak na stinné stránky života. Ne každá situace, do které se dítě dostane, vypadá podle jeho představ. Je tedy důležité, aby i dítě dokázalo od svých požadavků ustoupit.

Otec snadněji připouští, že i jeho děti chybují. Tatínci nenosili své dítě devět měsíců pod srdcem a možná právě z toho pramení ta odlišnost ve vnímání potomka. Matka považuje své dítě za kus sebe. Daleko hůře tedy nese kritiku směřující k jejímu potomkovi a ještě s většími problémy jí vyslovuje. Otec si nedělá hlavu s volbou jemných slov nebo vymyšlením si důvodů, proč právě jeho dítě za nic nemůže. Dokáže daleko snadněji uznat chybu vlastního dítěte a upozornit jej na ni.

Otec děti konfrontuje se skutečností. Neboli dává dítěti možnost podívat se na danou situaci či problém tak, jak opravdu vypadá. Tímto chováním připravuje děti na tvrdou realitu každodenního života.

Nikdy nemůžeme určit typicky otcovský nebo typicky mateřský výchovný přístup. U každého vychovatele ať už u matky či otce se jedná o kombinaci těchto typů, při čemž jeden z daných typů převažuje.

1.1.2 Úloha matky v rodině

Úloha ženy je tradičně spatřována ve starosti o domácnost a péči o děti. Přestože se od léty tradovaného rozdělení rodičů na matku hospodyně a otce živitele rodiny upouští, stále hraje matka ve výchově a obecně v životě potomka nezanedbatelnou roli.

Matka představuje v životě jedince velmi významný element. Vztah matky k dítěti vzniká již během těhotenství, matka miluje své dítě ještě před narozením. Mateřská láska je nepodmíněná a nesobecká.

Na rozdíl od výše popsaného stylu výchovy otce je mateřská výchova založena spíše na naslouchání a edukaci. Matka je více intuitivní než otec, lépe vycítí pocity a potřeby dítěte.

Přiklání se spíše k didakticky založeným hrám, snaží se dítě naučit novým věcem a tím ho připravit do života. Obecně můžeme říct, že mateřská výchova je vážnější a úzkostnější. Otec do této výchovy přináší potřebné odlehčení a bezprostřednost (Šulová, 2014).

V případě absence otce se může mateřská láska stát až nebezpečnou zbraní. Poli (2009) označuje takové matky jako matky trpící virem „Jsi celý můj život“. Do této kategorie zařazuje právě svobodné matky (i když nejen ty), které veškerou svoji pozornost zaměřují na dítě. Zatímco dítě je o matčině lásce díky její péči přesvědčeno, matka má neustálé obavy, aby jí syn či dcera nepřestala mít ráda. Svým chováním utvrzuje dítě v jeho výjimečnosti a nadřazenosti nad ostatními, což může potomek v budoucnu vyžadovat i od širšího okolí a tím si značně zkomplikovat navazování sociálních vztahů.

1.2 Neúplná rodina a nová rodina

Neúplnou rodinu můžeme chápat jako jakýsi předpoklad pro možný vznik nové rodiny. Aby mohl do rodiny přijít nový člen a zaujmout místo jednoho z rodičů (nejčastěji otce), musí být tohle místo volné. V takovém případě mluvíme o neúplné rodině. Neúplná rodina je rodina, ve které se o výchovu dětí stará pouze jeden z rodičů. Ke vzniku takové rodiny může dojít třemi způsoby (Národní koncepce rodinné politiky, 2005):

- Rozvodem
- Úmrtím jednoho z rodičů
- Rozhodnutí matky, která neuvede jméno otce dítěte do rodného listu

Přestože důsledek těchto tří událostí je totožný – vznik neúplné rodiny, často se pohled na jejich aktéry liší. Ovdovělé matky jsou společností litovány a obdivovány, kdežto rozvedené ženy či ženy, které se rozhodly vychovávat potomka bez partnera, jsou často označovány za ty, které nezaručí dítěti plnohodnotnou rodinu.

O nové, rekonstruované či doplněné rodině mluvíme tehdy, přijde-li do neúplné rodiny člen, který nahradí člena chybějícího. „*Nová rodina vzniká v okamžiku, kdy si jeden z partnerů přivede do nového partnerství děti z partnerství předchozího, ať už mu byly svěřeny do péče, nebo ne. Bez dětí sice vzniká nový pár, ale ne však nová rodina. Nová rodina by neexistovala, kdyby dříve neexistovala jedna nebo více zaniklých původních rodin. Vděčí za svou existenci tomu, že původní rodinný systém se nějakým způsobem proměnil*“ (Sauzéde, 2007, str. 15).

Nová rodina může v představách rozvedených, ovdovělých a svobodných matek představovat nový ideální cíl. Ne vždy je však cesta k tomuto cíli tak jednoduchá. Nová rodina představuje také různá úskalí. V první řadě lidé, kteří zakládají novou rodinu, bývají starší, mají tedy již zaběhnutý životní styl, který nelze měnit ze dne na den. Dále se předpokládá, že jeden, druhý či oba partneři prošli náročnou životní etapou (rozvod, úmrtí partnera), která je zcela jistě poznamenala v psychické oblasti. Pokud byl jeden z partnerů dříve svobodný, je pro něj rodinný život a výchova dětí něčím novým, prožívá svou premiéru a otázkou je, zda tuto dávku zodpovědnosti, která na něho rázem spadla, unese. Třetí riziko představuje spleť rodin. Spojením dvou neúplných rodin vzniká složitější celek složený z mnoha částí, aby byli všichni členové nové rodiny spokojeni, musí mít na paměti, že jejich spokojenost jde ruku v ruce se spokojeností ostatních členů (Matějček, Dytrych, 1994; Plaňava, 1994).

Existuje mnoho variant nových rodin, pro představu uvádíme aspoň některé

- partneři, kteří žijí společně s dětmi ze svých dřívějších vztahů
- partneři žijící pouze s dětmi, které se narodily v novém vztahu
- partneři, kteří si do vztahu přivedli své potomky z předchozích svazků a zároveň mají další děti s novým partnerem, se kterými žijí (Sauzéde, 2007)

1.3 Nevlastní rodič

Termín nevlastní otec či nevlastní matka označuje dospělou osobu, která v rodinné hierarchii zabírá pozici rodiče dítěte, s nímž ji nespojují biologické, ale citové vazby (Sauzéde, 2007, str. 158).

Přestože rodičovská zodpovědnost leží primárně na biologických rodičích dítěte, rodinné právo počítá s tím, že na výchově nezletilého dítěte by se měl podílet i manžel, který není rodičem nezletilého dítěte, ale sdílí s ním společnou domácnost. Nevlastní rodič má tedy právo vychovávat nevlastního potomka jako svého vlastního, ovšem nemá právo k jeho zastupování či správě jeho majetku. Rovněž ve vztahu nevlastního rodiče a nezletilého potomka nevzniká vyživovací povinnost (Zákon o rodině, 1963).

Na to, jaký vztah vznikne mezi dítětem a novým partnerem rodiče má vliv mnoho okolních faktorů. I přes tuto náročnost se autor Teyber (2007) pokusil ve své knize Děti a rozvod vytvořit základní typologii nevlastních rodičů.

1. PRIMÁRNÍ RODIČ – Tento typ nevlastního rodičovství můžeme označit jako nejdělnější. Velmi důležitou roli zde hraje věk dítěte a také vztah, jaký dítě udržuje s rodičem, se kterým nesdílí společnou domácnost. Malé děti si dokážou s vnímavým a přístupným rodičem vytvořit harmonický vztah. Je-li navíc vztah s vlastním rodičem málo intenzivní a dítě je ve věku do 8 let, může nevlastní rodič již během několika měsíců plně zaujmout jeho místo. Vývoj vztahu je logicky závislý na osobnostních a povahových rysech dětí a nevlastních rodičů.
2. TEN DRUHÝ – Nejtypičtější model nevlastní rodiny. Navázání vztahu dítěte s nevlastním rodičem je podstatně složitější. Ve většině případu přichází nový partner do rodiny mezi devátým a patnáctým rokem dítěte. Dítě je již starší, rozumnější a má hlouběji zažitý model otec-matka. Jen nerado do tohoto modelu vpouští nové osoby. Také v případě, kdy dítě vyrůstá samo s matkou či otcem, se brání změně současné podoby vztahu a myšlenky, že by se o rodiče, který byl dříve pouze jeho, měl začít dělit. Prvotní reakce dětí bývají tedy spíše negativního rázu. Důležitým ukazatelem toho, jak se bude vztah s nevlastním rodičem vyvíjet je také to, jak sám nevlastní rodič svou roli přijme. Rodičovské pravomoci by měly aspoň ze začátku zůstat na straně vlastního rodiče a nevlastního rodiče zapojovat postupně, aby dítě mělo možnost si zvyknout na novou autoritu. Velmi důležitou roli zde sehrává také vztah nového partnera s biologickým rodičem dítěte. V konfliktním prostředí, ve kterém si rodiče vzájemně srážejí autoritu a odmítají sami přijmout nového partnera své bývalé manželky či manžela, je prakticky nemožné, aby si dítě vytvořilo s nevlastním rodičem harmonický vztah a respekt k jeho osobě.
3. STARŠÍ KAMARÁD – poslední typ lze zařadit opět mezi méně konfliktní. Autor zde pracuje s dětmi v období puberty a dospívání. Nevlastní rodič je víceméně osvobozen od přejímání rodičovské role, slouží spíše jako starší kamarád, za kterým mohou přijít a svěřit se se svými problémy. Děti ve výše zmíněném věkovém období velmi často nevlastního rodiče oslovují křestním jménem a dosavadní vztah s vlastním rodičem nebývá narušen. Rodiny tohoto typu bývají harmonické a jsou postaveny na vzájemném přizpůsobování se a toleranci

2 PŘÍCHOD NOVÉHO PARTNERA DO RODINY

Matějček a Dytrych (2002) se shodují na tom, že na dítě pozitivně působí, je-li maminka se svou životní situací smířená, vyrovnaná a otevřená novým začátkům. Tak tomu velmi často bývá, najde-li po rozvodu nový uspokojivý vztah, tedy je-li na obzoru nový partner. Období začátků nových vztahů může být krásné, ale také může skrývat mnohá úskalí. Důležité je, aby byli všichni aktéři trpěliví, tolerantní a nesnažili se o nemožné.

2.1 Proces seznamování

K této problematice se váže mnoho otázek, na které by snad každý rodič, který je v novém začínajícím vztahu, rád znal odpověď. „*Seznámit přítele s dítětem hned?*“, *Představit ho jako partnera či kamaráda?*“, *Není moc brzy na to, aby se k nám nastěhoval?*“. Odpovědi na tyto otázky nelze jednoznačně podat. Vše závisí na mnoha okolních faktorech, jako jsou věk dítěte, osobnost dítěte, doba, která uplynula od doby, kdy odešel biologický rodič, osobnost příchozího partnera a v neposlední řadě také spokojenost matky v novém vztahu (Matějček; Dytrych, 2002).

Samotné děti se nachází v nezávidění hodné situaci. Pro mnohé děti je těžké přijmout nového partnera. Tento člověk je dítětem vnímán jako vetřelec, který ohrožuje jeho místo v rodině. Přestože se může zdát, že dítě bez problémů spolupracuje, mnoho dětí svádí vnitřní boj. Mají pocit, že přijetím náhradního otce zrazují svého biologického tátu. Ještě silnějším se tento vnitřní boj stává tehdy, vystupuje-li biologický rodič, se kterým dítě nežije ve společné domácnosti, proti novému vztahu svého bývalého partnera (Teyber, 2007).

Z časového hlediska pravděpodobně nelze určit, kdy je vhodná doba představit dítěti nového partnera. Po přečtení několika internetových diskuzí, sloužících maminkách pro řešení svých problémů (rodina.cz, emimino.cz) je jisté, že tato otázka trápí nejednoho rodiče. Mnoho příspěvků zveřejněných na již zmiňovaných portálech zastává názor, že je lepší se seznamováním počkat do té doby, než si je žena jistá tím, že to partner myslí vážně. V tomto případě zastávají maminky ochranný přístup, kdy nechtějí své potomky zbytečně zatahovat do vztahů, kterými si nejsou samy jisté. Najdou se však i takové ženy, které se seznamování nebojí a představování svých dětí partnerovi berou jako první věc, která musí být v začínajícím vztahu splněna. Zcela jistě je tato taktika riskantnější. Dítě si může s partnerem vytvořit vztah, který za krátký čas bude přerušeno z důvodu rozchodu. Opako-

váním těchto situací se zvyšuje pravděpodobnost, že dítě bude při dalším seznamování již preventivně zastávat negativní postoj.

Co se týká pohlaví, existují zde mírné odlišnosti, které však nemusí být pravidlem. Podle Teybera (2007) se obecně chlapci hůře vyrovnávají s rozvodovým peklem a nástupem jiného životního stylu matky (žijí-li s ní ve společné domácnosti). Naopak při navazování nových kontaktů bývají více problémové dívky. Dívka se snadněji vyrovnává s rozvodem rodičů, bez větších problémů si zvyká na životní styl, ve kterém hraje hlavní roli pouze ona a její matka. Mezi matkou samoživitelkou a její dcerou vzniká obvykle velmi silné kamarádské pouto. Právě tato její jistota je příchodem nového partnera matky ohrožena a dívka se jí velmi brání. Tento negativní postoj může ve stejné intenzitě trvat i několik let. Z tohoto důvodu nevlastní otcové dcer přejímají aktivní rodičovskou úlohu v mnohem méně případech než je tomu u chlapců.

Věk představuje další významný ukazatel úspěšnosti přijetí nevlastního rodiče. Obecně platí, že čím mladší dítě je, tím snadněji navazuje vztahy s nevlastními rodiči, což si lze odůvodnit logickými argumenty. S přibývajícím věkem získává dítě „svou hlavu“ a bývá problematictější jej přesvědčit, aby se otevřelo změnám, které ho příchodem nového partnera a tím pádem i náhradního rodiče, čekají. Období puberty bývá u některých dětí dostatečně problematické i v úplných rodinách. Dítě hledá samo sebe a možný příchod nového člena do rodiny představuje další nejistoty. Obecně je tedy období puberty považováno za jedno z nejkritičtějších období pro přijetí nevlastního rodiče. Jako ideální se také může jevit období dospívání, konkrétněji doba, kdy se potomci chystají opustit společnou domácnost. Kontakty s nevlastním rodičem nebudou již tak časté a navíc nemusí odcházející děti cítit tak velkou vinu, že nechávají svého rodiče samotného.

Počátky nových vztahů nejsou zcela jistě jednoduché ani pro dítě, ani pro náhradního rodiče. Matějček a Dytrych (2002) ve své knize nabízí nevlastním rodičům jakousi podporu v podobě desatera rad, které sice původně slouží pro adoptivní rodiče, ale mohou být přínosem i pro nové partnery otců a matek, jejichž dítě se rozhodli přijmout za své:

1. *Nebojte se přijmout své náhradní rodičovství* – nežijme v mylné představě, že slovíčko náhradní, znamená podřadný. Naopak, pokud jsme jako nevlastní rodiče přijali dítě za své bez jakýchkoliv předsudků, můžeme své psychologické rodičovství povýšit nad rodičovství biologické.

2. *Nebojme se o lásku dítěte* – dítě za rodiče přijímá toho člověka, který se k němu jako rodič chová, směrodatným není jméno uvedené v rodném listě.
3. *Nebojte se práce na sobě samých* – vytvoření kvalitního vztahu mezi nevlastním rodičem a nevlastním potomkem je běh na dlouhou trať. Ovšem v této oblasti trpělivost růže přináší.
4. *Zatajená pravda je v lidských vztazích nebezpečná* – neexistuje lepší předpoklad pro vytvoření nekonfliktního vztahu s nevlastním dítětem než čistá hra.
5. *Dítě má o sobě vědět víc, než ostatní* – jednejme s dětmi otevřeně. Dítě by mělo vědět, že otec/matka, se kterými vyrůstá, nejsou jeho biologickými rodiči. Časem vyjde pravda najevo a odhalená lež by vztahu s nevlastním rodičem zcela jistě neprospěla.
6. *Nečekat, až se bude dítě ptát, ale začít při vhodné příležitosti sami* – oddalováním vhodného okamžiku na sdělení pravdy lze docílit i toho, že se pravda k dítěti dostane odjinud, což by přineslo řadu těžkostí.
7. *Dítě není z nás, ale je naše* – genetické vlohy, které si dítě v sobě nese od narození nelze vymazat. Při výchově je nutno dbát na genetická specifika dítěte.
8. *S horším počítejme, lepším se nechejme překvapit* – v představách vytváříme s novým partnerem a jeho potomky idylickou rodinu, ovšem realita bývá často krutá. Vyvarujme se zklamání z očekávání tím, že budeme stát pevně nohama na zemi.
9. *O vlastních rodičích dítěte jen to dobré* - shazování biologického rodiče v očích nevlastního potomka není férové. Přestože může mít nevlastní rodič o biologických rodičích nevlastního potomka různé mínění, neměl by své názory vštěpovat samotnému dítěti.
10. *Zachovejte si otevřené rodinné společenství* - rekonstruované rodiny jsou někdy společností předem onálepkované jako problémové. Rada pro rodiny s nevlastním rodičem zní: Buďte otevřeni okolnímu světu a dokažte mu, že můžete vytvořit harmonickou, fungující rodinu.

Mírně konkrétnější rady pro nově příchozí partnery do rodiny, nabízí ve své knize Špaňhelová (2010). Na rozdíl od výše popsaného desatera se následující pravidla zaměřují spíše na počátky vztahu nevlastní rodič x nevlastní dítě.

1. Hlavní pravomoc rozhodovat o výchovných pravidlech mají vždy biologičtí rodiče. Váš hlas může sloužit jako hlas poradní.
2. Zkuste všechny možnosti, jak se s dítětem partnera více sblížit. Všímejte si věcí, které má dítě rádo a snažte se mu věnovat. Nepodbízejte se mu, ale dejte mu pocit, že jste nablízku, pokud bude něco potřebovat.
3. Berte dítě individuálně, nepromítejte do něj vlastnosti, která má po svých biologických rodičích a které vám vadí. Tyto projekce by byly pouze zdrojem zbytečných konfliktů.
4. Najděte si čas, který budete moct s dítětem trávit o samotě. V těchto chvílích máte větší možnost lépe poznat.

2.2 Role nevlastních rodičů

Přestože rodičovské pravomoci by měly správně náležet biologickým rodičům dítěte, mají i nevlastní rodiče v nové rodině jisté postavení a hrají zde důležitou roli (Novák, Průchová, 2005). Tato kapitola se bude podrobněji zabývat tím, co se od nevlastních rodičů v nové rodině vlastně očekává.

2.2.1 Nevlastní matka

Procento dětí, které jsou po rozchodu rodičů svěřeny do péče otce, není vysoké. Přesto existuje několik dětí, které si musejí v průběhu svého života zvykat na nevlastní maminku. Představy o nevlastních matkách bývají zkreslené na základě pohádek o zlých macechách, které nikdy nepřijmou nevlastní dítě za vlastní. Ovšem realita není tak hrozná, jak se snaží pohádkové příběhy namluvit.

V prvopočátcích vztahu je zcela běžným jevem odtažitost a ve vyhocenějších případech až negativismus nejen ze strany dětí, ale tyto pocity může pociťovat i nová partnerka. Děti partnera nejsou jejími vlastními, nic jí s nimi kromě lásky k jejich otci nespojuje, a proto nelze předpokládat, že k nim bude mít hned od začátku vřelý vztah. Nevlastní matka je svým způsobem v horší pozici než nevlastní děti, od kterých se nějak očekává, že se budou

muset s příchodem nové partnerky otce vyrovnat, kdežto v případě nevlastní matky společnost očekává, že děti bez potíží přijme za své a bude jim novou matkou (Teyber, 2007).

Samotná role nevlastní matky se liší v závislosti na okolnostech, za kterých do vztahu vstupuje. Jedním z nejvýznamnějších faktorů je věk dítěte a míra intenzity vztahu s biologickým rodičem, se kterým nesdílí domácnost. Vyjdeme-li z typologie Teybera (2007) zmíněné v kapitole 1.3, můžeme si odůvodnit, proč je věk v tomto případě tak důležitý.

Nízký věk dítěte představuje určitou výhodu ve vytváření vztahu s nevlastním rodičem. Tímto obdobím rozumíme věk do sedmi až osmi let věku dítěte. Dítě je schopno, zvláště pokud se biologický rodič, se kterým nežije ve společné domácnosti, do výchovy příliš nezapojuje, vytvořit s nevlastním rodičem velmi kvalitní vztah, který se v mnohém neliší od vztahů s biologickým rodičem. Jako ukázka může posloužit situace, kdy zůstane ovdovělý otec sám s dvouletým dítětem. Od nové partnerky lze právem očekávat, že se o dítě bude starat, pečovat o něj, trávit s ním mnoho času a bude se z velké části podílet na jeho výchově. Bude-li navíc otec dítěte pro novou maminku velkou oporou, lze očekávat vytvoření harmonické rodiny, ve které budou její členové plnit stejné funkce jako v pokrevně spojené nukleární rodině.

Snad nejkritičtější věk dítěte, které se musí vypořádat s příchodem nového partnera rodiče, představuje rozmezí od devíti do patnácti let. V tomto případě hraje více než kdy jindy velmi důležitou roli čas. Začátky vztahů bývají velice obtížné, dítě v tomto věkovém období má již zažitý svůj životní styl, který nechce za žádnou cenu měnit. Role nevlastní matky se v tomto případě bude od role biologické matky velmi lišit. Výchova dítěte by měla spadat do kompetence biologických rodičů a nevlastní rodič zde hraje tzv. druhé housle. Přestože se nepředpokládá, že nevlastní matka vytvoří s dítětem zcela plnohodnotný vztah, může se časem aspoň vytvořit vztah založený na vzájemné toleranci a respektování, který nebude v nové rodině představovat zdroj konfliktů.

V období dospělosti dítěte se dá předpokládat, že se ho samotného příchod nevlastního rodiče zase tolik nedotkne. Rodič i jeho potomek si žijí již téměř samostatné životy a o přejímání mateřské úlohy se zde již nehodí mluvit. Nevlastní matka představuje spíše starší kamarádku v horším případě ženu, se kterou je nutno strávit pár chvil, ale která nemá právo zasahovat do osobního života dítěte.

Obecně lze k této problematice říci, že náhradní matky by se měly zdržet nerealistických očekávání, které jsou v budoucnu zdrojem zklamání a rezignace. Své postavení v rodině a s ní spojené role nelze převzít ze dne na den. Začátky jsou bezpochyby velice náročné a je potřeba velká dávka trpělivosti a psychické odolnosti.

2.2.2 Nevlastní otec

Jak jsme již zmiňovali, nevlastní otcové v naší společnosti převažují nad nevlastními matkami. V naprosté většině jsou děti soudem svěřeny do péče matky, tudíž lze předpokládat, že počet nevlastních tatínků v naší společnosti opět stoupne.

Na rozdíl od nevlastních matek nejsou nevlastní otcové pod takovým společenským tlakem. Očekávání k nim směřující jsou obecně menší. Nereálné jsou mnohdy představy samotných svobodných matek, které si myslí nebo možná přejí, aby se s příchodem partnera do rodiny změnilo chování jejich dětí k lepšímu. Tato změna může samozřejmě nastat, ovšem vekou úlohu zde hraje čas.

V prvních dvou letech vztahu by nevlastní otec neměl bezmezně usilovat o úplné převzetí role otce. Z počátku je velmi důležité, aby dítě nebylo neuváděno do konfliktu loajality. Dítě žije v přesvědčení, že pokud nového partnera matky přijme, znamená to, že zradil svého biologického otce. Nevlastní otec musí dát nevlastnímu potomkovi jistotu, že jej nestaví do pozice, kde si musí vybrat jeho nebo vlastního otce. Nešťastná je také volba, kdy se snaží nevlastní otec hned od počátku nastolit pevná pravidla a změnit tak zaběhlý režim dítěte. Děti mají tendence idealizovat svého vlastního otce, a tudíž nedokážou bezproblémově přijmout, že je začne vychovávat někdo zcela nový. Odborníci se shodují na tom, že trvá nejméně dva roky, než se nevlastní otcové, a to i malých dětí, zcela začlení do rodiny a dosáhnou podobného postavení jako biologický rodič (Teyber, 2007).

Důležitou roli u procesu začleňování hraje podpora partnerky. Nejen samotné dítě, ale také partner potřebuje, aby věděl, že má někde zastání a dostával tak odvalu k dalším krokům. Sílu podpory lze dokázat na dvou případech, které ve své knize používá také Jean-Paul Sauzéde (2007, str. 36). Petr v následujícím příběhu ztvárňuje nevlastního otce Lucie, Markéta je vlastní matkou Lucie. Všichni tři aktéři sdílejí společnou domácnost.

„Jednou Petr Lucii za něco potrestal a Markéta mu to v její přítomnosti vytkla. Petra to hluboce ranilo. Od té doby se Petr v případě nějakého konfliktu vzdálil, protože si nebyl

jistý, zda má právo zasahovat“. Petrova nejistota zde byla na místě. Zcela jistě mohla Markéta s výchovným postupem svého manžela nesouhlasit, ovšem výtky by měly padat v soukromí. V tomto případě nebyla pošramocena pouze odvaha nevlastního rodiče nadále zasahovat do výchovy nevlastního dítěte, ale zároveň matka podrazila svému manželovi rodičovskou autoritu.

Druhý příklad poukazuje na správné chování partnera, které jednak dodává rodiči odvalu k výchově a jednak upevňuje otcovo místo v rodině tím, že vlastní rodič dává svému dítěti najevo, že slovo nevlastního otce zde platí. *„Jednou bylo potřeba Lucii znovu vyhubovat - neudělala si domácí úkoly. Petr se v tuto chvíli nebál zastat svou roli a Lucii vyčiniil. Lucka odsekla: „Ty nejsi můj otec“. Ale tentokrát zasáhla Markéta. Dala Lucii jasně najevo, že Petr sice není její otec, ale že v této domácnosti hraje roli rodiče“.*

Jak je nám již známo, výchova ze strany matky se výrazně liší od výchovy ze strany otce. Ať se snaží matka sebevíc, zastoupit otce se jí nikdy zcela nepovede. Muži mají při výchově více fantazie, jsou otevřenější a zároveň náročnější. Tatínkové lépe než matky, připravují potomky na život. Matky, zejména ty svobodné, bývají ve výchově úzkostlivé a mají ochranné tendence. Jednou z mnoha úloh, které by měl nový tatínek do rodiny přivést je ona pověstná jiskra. Muži dokáží lépe než ženy povzbudit děti k větším výkonům a učit je trpělivosti a ctižádosti (Šulová, 2014).

Obecně lze říci, že děti nepotřebují najít v nevlastním otci úplnou náhradu biologického rodiče, potřebují mít na blízku člověka, který jej přijme se všemi jeho zvláštnostmi a bude mu nablízku v případě potřeby. Přestože mnohdy nebude na stejné úrovni jako biologický rodič, poslouží chlapcům jako příklad mužského chování a tím mu napomůže k budování mužské identity. Mateřská láska ve vyhrocených případech dítě „škrť“, nedává dítěti dostatek prostoru, aby se se světem seznamovalo a tím se naučilo potřebné samostatnosti. Příchod muže do neúplné rodiny přesune matčinu pozornost na dalšího člena, což může a s největší pravděpodobností i bude ze začátku způsobovat problémy, ale zároveň nabídne dítěti větší volnost pro vlastní rozvoj.

2.3 Tati? Strejdo?

Otázka oslovování nevlastního rodiče patří mezi další dilemata, se kterým se v průběhu utváření nové rodiny setkáváme. Každé dítě má jednoho otce a jednu matku, kteří se tímto

označením pyšní a ve většině případů by se neradi s někým o tohle oslovení dělili. Od oslovení „macecha“ jakožto nevlastní matka a „otčím“ jako nevlastní otec, které může působit poněkud hanlivě, se postupem času naštěstí upouští.

Termín nevlastní matka či nevlastní otec představují pouze negaci vlastního, což u mnohých vzbuzuje něco nechtěného, nepřírozeného. V přímé komunikaci mezi dítětem a nevlastním rodičem je tento termín nevyužívaný (Matějček, Dytrych, 1994).

Setkáváme se s několika variantami, jak dítě oslovuje nevlastního rodiče. Velmi často je přichozí partner oslovován křestním jménem. Tento typ oslovování je přátelský a s největší pravděpodobností navazuje na to, jak rodič nového partnera dítěti představí. To, že matka či otec představí svého partnera jako nového kamaráda, je nejčastější způsob navazování kontaktu mezi přichozím partnerem a dítětem. Jedná se o nenásilnou formu seznamování, kde není dítě postaveno před hotovou věc. Oslovování křestním jménem je dle Antiera (2005) nejvhodnější a pro dítě nejpřirozenější formou.

Podle příspěvků maminek na portálu emimino.cz je velmi častým jevem, že dítě začne samo od sebe oslovovat nového partnera tati. Přestože se maminky nijak nesnažily, aby k této změně došlo, začíná dítě oslovovat vlastního i nevlastního otce stejně. Pro nevlastního rodiče je taková změna jistě potěšením a důkazem toho, že svou roli náhradního otce uchopil za správný konec, ovšem v případě vlastního otce může být reakce zcela opačná. Doktor Václav Mertin (2012) vyzdvihuje v tomto případě přání vlastního otce. Je-li vlastní otec ochoten přijmout, že jeho dítě bude slůvkem tati oslovovat i nového partnera matky, pak je vše v pořádku. Pokud s touto variantou nesouhlasí, mělo by být dítěti přiměřeně věku vysvětleno, že pravého otce má pouze jednoho a najít jinou variantu oslovování nevlastního rodiče, kterou je dítě i okolí schopno přijmout. O tuto komplikaci jsou ušetřeny rodiny, ve kterých otec zemřel, popř. o dítě nejeví žádný zájem.

Spekulativní je také označení nevlastního rodiče jako „Strejda“ popř. „Teta“. Pravých i nepravých tet má každé dítě nespočet. V případě člověka, který s dítětem žije ve společné domácnosti a podílí se na jeho výchově, se může zdát tento typ oslovení jako málo osobní. Existují ovšem maminky, které nového partnera jako strejdu představí, od čehož se pak způsob oslovování nadále odvíjí.

2.4 Úloha prarodičů

Tak, jako se v poslední době mění struktura a pojetí rodiny, mění se také postavení starých lidí ve společnosti a chápání jejich rolí. Obecně lze říct, že dnešní prarodiče jsou více aktivními a dynamičtějšími, než tomu bývalo dříve. Jako jeden z důvodů můžeme uvést prodlužování doby odchodu do důchodu. Starší lidé, přesto že už mají vnoučata, si nadále udržují vlastní životní elán a nadále se věnují svým aktivitám. Samozřejmě nelze tvrdit, že v dnešní době si prarodiče neužívají svých vnoučat, ale z důvodu časové vytíženosti se podoba těchto vztahů mění.

Prarodiče hrají v životě svých vnoučat stále nezastupitelnou roli. Tím, že jsou oproštěni od úlohy hlavního vychovatele, nejsou iniciátory různých zákazů a příkazů, mohou si v očích dětí vybudovat obrázek hodného dospělého. Dávají dětem šanci získat větší představu o jejich rodokmenu a o širší struktuře rodiny. Prarodiče jsou rovněž považováni za pomocníky jednak při zajišťování péče o děti, ale zároveň často pomáhají zmírňovat rodinné konflikty. V těchto situacích se staví do role poradců, utěšovatelů a povzbuzovatelů (Hanzlovský, 2011).

Důležitou roli hrají prarodiče také při vytváření doplněné rodiny. Matějček a Dytrych (1994) ve své publikaci uvádí, že pro děti je daleko snadnější přijmout nevlastní prarodiče, než nevlastní rodiče. Tento jev, můžeme spojit s výše vysvětlenou pozitivnější a mírnější rolí prarodičů obecně. Na průběhu přijetí dalších členů rodiny se podepisují také adaptační schopnosti dítěte a v neposlední řadě také jejich dřívější zkušenosti se staršími lidmi.

Vztahy k nevlastním vnoučatům bývají zpravidla vřelejší, než vztahy k novým partnerům svých dětí. Přestože mohou mít k novým vnoučatům jisté výhrady, většinou je vina svalována na rodiče dítěte a jeho způsob výchovy. Dítě samotné je vnímáno jako nevinné (Matějček, Dytrych, 1999).

Závěrem lze říci, že pokud budou noví prarodiče, ale také další členové rodiny k dítěti vlídní, dají mu dostatek prostoru, aby mohlo svou novou rodinu poznat, jsou na správné cestě za bezproblémovým začleněním nevlastního dítěte do rodiny jako celku.

3 SOUROZENECKÉ VZTAHY

„Je to zvláštní, výlučný a zajímavý vztah. Nevolíme ho, nezasloužíme se o něj, je nám dán málem by se řeklo osudově. Patří k nejbližším, které na světě existují. Přitom se o něm příliš nemluví a nijak zvlášť se nerozebírá. Mohou jej tvořit lidé shodného, ale i odlišného pohlaví. Nelze s ním učinit krátký proces jako s manželstvím. Rozvody tu roli alespoň po právní stránce nehrají. Stačí ale, když se rodiče domluví, soud při rozvodu kývne a cesty sourozenců se mohou výrazně oddělit“. Takto popisuje specifika sourozeneckého vztahu Novák (2007, str. 9) ve své publikaci Sourozenecké vztahy.

Závěrečná kapitola teoretické části této diplomové práce se bude zabývat problematikou nevlastních a polovlastních sourozenců. Přestože se v praktické části setkáme pouze se sourozenci tzv. polorodými, bude vhodné zde uvést také další velmi často vyskytující se typ a to nevlastní sourozenectví.

3.1 Polorodí sourozenci

Při stoupající frekvenci rozvodů lze předpokládat také nárůst polorodých sourozenců. To, že matka má po rozpadu předchozího vztahu s novým partnerem další dítě, je stále častější jev. Prvorození potomci tedy získávají polorodého neboli napůl (po otci) nevlastního sourozence.

Jak již bylo zmíněno v předešlých kapitolách, ve většině případů je dítě svěřováno do péče matky. Polorodí sourozenci, kteří tedy do rekonstruované rodiny přicházejí, mají s nejstarším dítětem společnou matku, ke které má její vlastní dítě přirozeně silnou vazbu. Tento pozitivní cit, pak přenáší i na její další děti. Dělí-li navíc sourozence větší věkový rozdíl, může miminko, zejména pro děvčata, působit lákavě samo o sobě. Větší děti se rády angažují do péče o miminko a tím si s ním snadněji a rychleji vytvoří silnější vazbu (Matějček, Dytrych, 1999; Novák, 2007).

Musíme zde rovněž zmínit i druhou, tu negativnější možnost, která při příchodu polorodého sourozence může nastat. Na vztahu, jaký si dítě s napůl nevlastním sourozencem vybuduje, má vliv také to, jaký vztah má s partnerem matky, tedy s biologickým otcem nového sourozence. Své negativní postoje, ať už vědomě či nevědomě do nového vztahu přenáší. Přestože jsme větší věkový rozdíl zařadili již mezi pozitiva, může nastat situace, kdy věk

bude působit spíše jako překážka. Pubertální děti se mohou za svou těhotnou matku stydět a předem zaujímají k novému členu rodiny negativní postoj (Matějček, Dytrych, 1999; Novák, 2007).

Příchod novorozeněte do rodiny je pro dítě přirozenější, je na příchod sourozence připravován a tím pádem se s touto situací lépe vyrovnává. V případě příchodu nevlastních sourozenců je situace poněkud složitější.

3.2 Nevlastní sourozenci

„Pojem nevlastní sourozenci označuje děti, které jsou jako potomci svého rodiče součástí skupiny sourozenců, ale které nemají žádného společného biologického rodiče. Mohou, ale nemusí žít pod jednou střechou“ (Sauzéde, 2007, str. 158).

Při setkání nevlastních sourozenců na sebe naráží hned několik faktorů. Jedná se především o věk, pohlaví, povahu či životní styl. Otázka, zda spolu budou děti vycházet, se nabízí zejména v případě, kdy oba partneři mají děti z předešlých vztahů a žijí všichni ve společné domácnosti. Tento jev se vyskytuje velmi zřídka, protože většina dětí k otci po vzájemné domluvě nebo soudním rozhodnutí pouze dochází. Víkendové návštěvy, jak se u nás styk s otcem nejčastěji řeší, mohou být spíše než zdroj konfliktů zdrojem příjemné změny. Matějček a Dytrych (2002) uvádí příklad z praxe, kdy obvyklá rivalita dvou sourozenců se při návštěvách jejich nevlastního sourozence rozplývá a snaží se ukázat v tom nejlepším světle. Mohou nastat situace, kdy navázání sourozeneckých a ani kamarádských vztahů mezi sourozenci není možné. Často se tak děje z důvodu velkého věkového rozdílu. Muž si najde mladší ženu, která je věkem přibližně na stejné úrovni jako jeho děti z předchozího manželství, v tomto případě nelze očekávat, že by s mladšími dětmi své „macechy“ navázali silné rodinné vazby (Matějček, Dytrych, 2002; Novák, 2007).

Ať už vyrůstáme s vlastními či nevlastními sourozenci, všichni mají v našem životě určitý význam. Sourozenecký vztah často představuje jeden z časově nejdelších vztahů v celém rodinném systému. V rámci tohoto vztahu zažíváme řadu pozitivních i negativních zkušeností, ze kterých následně čerpáme celý život. Již v dětství díky sourozencům trénujeme různé způsoby sociálního chování. Učíme se vzájemně spolupracovat, respektovat přítomnost dalších členů nebo naopak hájit své postavení. Starší sourozenci často již v brzkém

věku přejímají určitou část péče za mladší děti a tím se učí zodpovědnosti a povinností. Sourozenecký vztah se také vyznačuje velkou dávkou důvěrnosti. Ani s nejlepším kamarádem, kterého si na rozdíl od sourozence můžeme vybrat, nezažíváme společné koupaní či usínání. Sourozenci si hrají se stejnými hračkami, dědí po sobě nebo si půjčují oblečení. Všechny tyto skutečnosti dělají sourozenecký vztah nenahraditelným (Prekop, 2009; Vančurová-Fragmentová, 1966).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

V metodologické části diplomové práce se budeme zabývat jednotlivými částmi výzkumu, analýzou dat, včetně interpretace výsledků.

4.1 Výzkumný cíl

V diplomové práci se zabýváme problematikou vytváření rekonstruované rodiny. Teoretická i praktická část je zaměřená na příchod nevlastního rodiče, jakožto otce, který doposud nemá zkušenosti s výchovou vlastních potomků. Cílem výzkumu je popsat proces začleňování nevlastního rodiče do nové rodiny. Proces začleňování bude zkoumán z pohledu nově příchozího člena do rodiny, tedy nevlastního rodiče.

4.2 Pojetí výzkumu

Vzhledem k formulaci cíle této diplomové práce jsme jako hlavní strategii výzkumu zvolili kvalitativně orientovaný výzkum. Strauss a Corbinová (1999) popisují kvalitativní výzkum jako vhodnou metodu získávání dat ve věcech týkajících se života lidí, příběhů, chování, ale také chodů organizací, společenských hnutí nebo vzájemných vztahů.

Jako metoda analýzy kvalitativních dat byla zvolena metoda zakotvené teorie, kterou Strauss a Corbinová (1999) definují jako: „*Teorie induktivně odvozená ze zkoumání jevu, který reprezentuje. To znamená, že je odhalena, vytvořena a prozatím ověřena systematickým shromažďováním údajů o zkoumaném jevu a analýzou těchto údajů.*“

4.3 Subjekt výzkumu

Vzorek respondentů byl vybrán záměrně. Jedná se o muže, kteří neměli žádnou zkušenost s výchovou vlastního potomka, ale začali žít s partnerkami, které mají dítě nebo děti z předchozích vztahů. Současně všichni respondenti splňovali podmínku, že s partnerkou již mají společného aspoň jednoho potomka, aby bylo možné porovnat vztahy k vlastním a nevlastním dětem. Celkově byl rozhovor realizován s pěti respondenty. Podrobnější informace přináší tabulka č. 1. Jména uvedená v tabulce jsou z důvodu zachování anonymity pozměněná.

Tabulka č. 1 *Údaje o respondentech*

JMÉNO	VĚK	POČET A VĚK NEVLASTNÍCH DĚTÍ PŘI SEZNÁMENÍ
Petr	35 let	1 (6 let)
Michal	30 let	2 (1 rok, 4 roky)
Roman	30 let	2 (2 roky, 10 let)
Daniel	37 let	1 (3 roky)
Luboš	49 let	1 (9 let)

4.4 Metoda sběru dat

Jako metodu sběru dat jsme zvolili polostrukturovaný rozhovor. Tento typ rozhovoru se vyznačuje předem připravenou baterií otázek, jejichž pořadí je možno podle potřeby měnit, doplňovat otázky nebo naopak vynechávat.

Rozhovory probíhaly v prostředí, které si sám respondent zvolil jako vyhovující a jejich délka se pohybovala v rozmezí 25-35 minut. Všechny rozhovory byly realizovány v průběhu měsíce února a března.

Rozhovor byl rozdělen do 4 pomocných skupin. První okruh otázek mapuje postoje a vztahy v rámci širších rodin obou partnerů. Druhá část klade otázky týkající se vztahů s nevlastním potomkem. Navazující otázky zjišťují informace ohledně výchovy nevlastního dítěte novým partnerem a závěrečná část obsahuje otázky vztahující se k příchodu vlastního potomka.

Širší rodina

- Jaký postoj zaujali vaši rodiče/sourozenci, když se dozvěděli, že jste si našel partnerku s dítětem /dětmi?
- Jak probíhalo první osobní setkání s širší rodinou?
- Jaké vztahy mají vaši rodiče a sourozenci s vaší partnerkou a jejím dítětem nyní?
- Jak vás přijala širší rodina partnerky?

Vztah s nevlastním dítětem

- Jak jste vy sám vnímal, že má vaše nová partnerka dítě z předešlého vztahu?
- Jak probíhalo první seznámení s potomkem partnerky?
- Jak se vyvíjel vztah s nevlastním potomkem? Proběhlo něco, co významně ovlivnilo váš vztah?
- Jak vás dítě oslovuje?

Výchova nevlastního dítěte

- Snažíte se zasahovat do výchovy nevlastního dítěte nebo tyto pravomoci přenecháváte pouze na biologických rodičích?
- Použil jste ve výchově nevlastního potomka fyzický trest?
- Pocítil jste někdy ze strany partnerky nevoli v tom, jak jste se k jejímu dítěti choval, popř. že se k dítěti chováte jinak, než byste se choval k vlastnímu potomkovi?

Příchod vlastního potomka

- Změnil příchod vlastního dítěte nějak vztah k dítěti nevlastnímu?
- Myslíte si, že vaše rodina změnila přístup k dítěti partnerky a k partnerce samotné po tom, co se narodil váš vlastní potomek?
- Změnil se po příchodu vlastního potomka váš přístup k výchově?

4.5 Způsob zpracování dat

Rozhovory byly z audio záznamu ručně přepisovány a vybrané přepisy jsou součástí příloh. V průběhu přepisování byly očištěny od zcela nepodstatných pasáží.

Kvalitativní výzkum jsme provedli metodou zakotvené teorie. Součástí zakotvené teorie jsou tři fáze – otevřené, axiální a selektivní kódování. V první části, otevřeném kódování, se jedná o označování a kategorizaci pojmů prostřednictvím pečlivého studia (Strauss, Corbin, 1999). V průběhu otevřeného kódování jsme pečlivě pročítali všechny rozhovory, zvýrazňovali jednotlivé pasáže, které nám přišly důležité. Společné pojmy si zaznamenáváme na pomocný papír. Po rozkódování všech rozhovorů jsme pojmy seskupili a vytvořili tak jednotlivé kategorie.

Následuje fáze axiálního kódování, která má za úkol zjistit vztahy mezi již vytvořenými kategoriemi. Prostřednictvím axiálního kódování zjišťujeme nové dimenze a vytváříme

nové souvislosti. K pochopení vztahů nám pomáhá tzv. paradigmatický model (Strauss, Corbin, 1999).

PŘÍČINNÉ PODMÍNKY (A) → JEV (B) → KONTEXT (C) → INTERVENUJÍCÍ PODMÍNKY (D) → STRATEGIE JEDNÁNÍ A INTERAKCE (E) → NÁSLEDKY (F)

V naší diplomové práci nám k lepší představitivosti napomůže také grafické znázornění výše uvedeného modelu a současně budeme důkladně popisovat jednotlivé složky tohoto schématu.

Závěrečnou fází je selektivní kódování, díky kterému dojde k vytvoření příběhu neboli vzniku zakotvené teorie. Selektivní kódování probíhá v několika fázích. „*Prvním krokem je podrobně vyložit kostru příběhu. Druhým krokem je uvedení pomocných kategorií do vztahu k centrální kategorii podle paradigmatu. Ve třetím kroku jsou kategorie vzájemně vztahovány na dimenzionální úrovni. Čtvrtým krokem jsou tyto vztahy ověřovány podle údajů. Pátým a posledním krokem je doplnění kategorií, které je třeba dále upřesnit anebo rozvinout.*“ Tyto kroky za sebou nemusí následovat přesně v tomto pořadí (Strauss, Corbinová, 1999).

5 ANALÝZA ZÍSKANÝCH DAT

Tato kapitola nabídne analýzu získaných rozhovorů. Jako metodu výzkumu jsme zvolili metodu zakotvené teorie, která se skládá ze tří fází: Otevřeného, axiálního a selektivního kódování.

5.1 Otevřené kódování

Za pomoci oblastí, do kterých byl rozhovor rozdělen, vzniklo během otevřeného kódování následujících šest kategorií. Každá kategorie se vyznačuje určitými pojmy a vlastnostmi, kterým náleží dimenzionální rozsah. Veškeré tyto informace budou vždy znázorněny v tabulce.

Kategorie: **Reakce širší rodiny**

Vlastnost	Dimenzionální rozsah
Přijetí	pozitivní - negativní
Věk	podstatný - nepodstatný
Biologický otec	důležitý – nedůležitý
Nová partnerka	přijatá – nepřijatá
Kódy	počáteční zděšení přijali je bezproblémově výtky k partnerce vadilo jim, s kým to dítě má jsem mladší

Podpora rodičů a dalších rodinných členů hraje důležitou roli v různých životních etapách a situacích. Nelze je tedy opomenout ani v našem případě. Tato kategorie obsahuje informace o postojích širších rodin k nově přichozím partnerům a o důležitých překážkách v budování jejich vzájemných vztahů.

Podle výpovědí našich respondentů se samotná přítomnost dítěte ve vztahu nejevila pro jejich rodiče jako zásadní překážka. Rodiče dokázali přijmout nevlastní vnoučata za vlastní. Směrodatnějšími faktory pro vytvoření si vztahu s jejich novou partnerkou byla ona sama. Rodiče měli obavu z věku partnerky nebo naopak nebyli zcela spokojeni se stylem, jakým vychovává své děti.

„Neměli s tím sebemenší problém, vůbec se nepozastavovali nad tím, že ty děti nejsou moje. Berou je všechny moc hezky...takhle ukázkově jsem si to snad ani nepředstavoval.“ (R)

„Pouze mě upozorňovali na to, že začátky mohou být těžké. Děti berou jako vlastní vnoučata a nedělají v tom rozdíl. Někdy mají výtky k tomu, jak se k dětem chová partnerka, protože je ve výchově občas moc drsná. Ne, že by děti mlátila, ale používá hrubší slovník. Ale do vztahu k dětem se to od mých rodičů nepromítá.“ (M)

S nepříliš vřelou reakcí rodičů se setkal respondent Petr. Impulsem pro změnu v postoji jeho matky byla vážnost, s jakou Petr do vztahu vstupoval. Obavy jeho rodičů vyplývaly zejména z věkového rozdílu, který Petra a jeho novou partnerku dělil. Petrova partnerka je o 7 let starší než on a rodiče měli obavy, aby starší žena nechtěla jejich syna pouze využít. Zejména z tohoto důvodu se mezi jeho rodinou a jeho partnerkou nevytvořit extrémně pozitivní vztah.

„Tak z počátku to bylo takové zděšení, bylo to pro ně něco nového. Hlavně mamka se toho bála, možná proto, že už si dokázala představit, jak těžké je starat se o dítě, ale když viděla, že to myslím vážně, tak se s tím musela smířit a brát to, tak, jak to je...Ale ani teď to není žádná sláva. Prostě si povahově nesesdli. A taky tam asi hrál roli i ten věkový rozdíl. Partnerka je o 7 let starší a hlavně mamka měla představu, že mě jako mladšího chce jenom využít.“ (P)

Důležitou roli může občas sehrát i minulost. Ta ovlivnila postoj Danielovy rodiny. Přítomnost samotného dítěte by nebyl takový problém, pokud by však dítě mělo jiného biologického otce. Rodina Daniela se z počátku nedokázala přenést přes fakt, že jejich syn bude vychovávat dítě problémového člověka.

„Hodně negativní. Rodiče totiž měli velký problém s tím, s kým to dítě partnerka má. Byli přesvědčeni, že to má s jedním problémovým chlapem a s tím se nedokázali smířit...Trvalo to dlouho, než se ty vztahy aspoň trochu uklidnily.“ (D)

Širší rodiny svobodných maminek se k jejich novým partnerům stavěly více pozitivně. Jejich situace byla jednodušší v tom, že do jejich rodiny vstupoval pouze jeden člen bez dalších závazků. Podle názorů našich respondentů byli rodiče jejich partnerek rádi, že začínají budovat nový vztah a věřili, že si jejich dcery založí novou rodinu.

„Tady to bylo o něčem jiném, vzali mě mezi sebe hezky. Asi byli i rádi, že se jejich dcera konečně usadila. Máme spolu dobré vztahy, nikdy tam nebyl problém.“ (D)

„Manželka žila jenom s maminkou, ta mě vzala moc hezky, jsem úplný opak chlapa, než se kterým má manželka dceru a to její mamce vyhovuje, s ním si do noty moc nepadli, ale spolu jsme si sedli, máme společné zájmy.“ (L)

Věk partnera může být jeden z faktorů, který vyvolá ze strany rodičů nedůvěru v úspěšnost vztahu. Právě s tímto problémem se při budování svého vztahu setkal respondent Petr. Jak již bylo zmíněno výše, to, že je Petr o několik let mladší než jeho přítelkyně znepokojovalo i jeho rodiče. Se stejným problémem se potýkala i matka jeho přítelkyně, nevěřila, že jedenadvacetiletý muž je schopen se postarat o matku s dítětem.

„Tam to bylo složitější, její matka byla ze začátku proti tomu, asi se jí nelíbilo, že jsem o několik let mladší a že nemám žádné zkušenosti. Odmítala jí hlídat dceru, když jsme spolu chtěli někam zajít...nějakou dobu trvalo, než si na mě zvykla.“ (P)

Širší rodinu netvoří pouze rodiče, ale také sourozenci. Reakce sourozenců nebyly podle slov respondentů víceméně žádné. Sourozenci se k této problematice stavěli pasivně. Po doplňující otázce, proč si respondenti myslí, že jejich sourozence tato problematika nezasáhla, se shodovali na tom, že už mají vlastní rodiny a do života si navzájem nezasahují.

„ Co se týká sourozenců, tak tam víceméně žádná reakce nebyla. Bráchovi to bylo jedno.“ (P)

V případě Luboše, byla reakce jeho sestry pozitivní. Sama si moc přála vlastní dítě, byla v té době ještě bezdětná, takže si k jeho nevlastní dceři rychle našla cestu.

„Brácha to moc nevnímal, ale ségra se nevlastní dceři hodně věnovala, vynahrzovala si to, že nemohla mít děti.“ (L)

Kategorie: **Budeme spolu vycházet?**

Vlastnost	Dimenzionální rozsah
Vzájemné přijetí	problémové - bezproblémové
Reakce dítěte	pozitivní - negativní
Kódy	nevěděl jsem, do čeho jdu nebral jsem to jako překážku starší potřeboval víc času trošku mi to vadilo, bál jsem se toho ze začátku v pohodě, pak přišla změna vyháněla mě, ať jdu pryč

To, jak se samotné dítě postaví k novému partnerovi je velmi důležité. Případný prvotní negativní postoj může ovlivnit nebo dokonce zničit začínající vztah. Hlas dítěte je v tomto případě podstatný. Důležitou roli zde také hraje povaha partnera a to, jak on sám se dokáže s dítětem sžít.

Z důvodu věku, zamilovanosti či předchozích zkušeností se vztahem, ve kterém již dítě figurovalo, nebrali dotazovaní tento fakt jako nějaký handicap. Vztah začali budovat i přesto, že počítali s tím, že jejich vztah již nikdy nebudou vztahem dvou, nýbrž tří osob. Přítomnost dítěte nebrali ve většině případů dotazovaní jako důvod proč od budování vztahu raději ustoupit.

„Nikdy jsem to nebral jako překážku, jak říkám, už dřív jsem měl partnerky s dětmi, takže jsem tušil, do čeho jdu...Ze začátku byly děti stydlivé, ale jak se otkaly, tak to bylo fajn, věnoval jsem se jim a ty děti za to byly vděčné.“ (M)

„...bylo mi už 33, tak už jsem i nějak počítal s tím, že když se seznámím s podobně starou ženou, tak už bude mít závazky.“ (L)

„...já jsem to tak necítil, já jsem byl asi čerstvě zamilovaný a nebral jsem to jako problém, ani jsem nevěděl, do čeho jdu, protože jsem žádné děti neměl.“ (P)

Pochybnosti o tom, jak si s dítětem partnerky padne do oka, sužovaly respondenta Daniela, o vztah s novou partnerkou velmi stál, ale přítomnost dítěte ho znepokojovala. Určitou roli zde sehrál také postoj rodiny, který v něm vytvořil jisté pochybnosti.

„Trošku mi to asi i vadilo, já jsem nevěděl, co od toho čekat. S partnerkou jsem chtěl být, ale bál jsem se toho, jak s jejím synem budu vycházet. Neměl jsem do té doby s dětma zkušenosti. Navíc ze začátku jsem byl trošku nalomený od rodičů a sváděl jsem takový vnitřní boj, kvůli tomu jeho otci, ale potom jsem to vypustil, není to podstatné.“ (D)

Jak uvádí někteří autoři (Matějček, Dytrych, 1999; Teyber, 2007) nového partnera lépe přijímají děti nižšího věku. Na stejném názoru se shodují také naši respondenti, jejichž zkušenosti hovoří o tom, že s mladšími dětmi svých partnerek si dokázali vztah vybudovat rychleji a bez větších potíží. Naopak starší děti potřebovaly více času, než si s novým členem rodiny vytvořily důvěrnější vztah.

„ S mladším nejsou žádné problémy, ten mě přijal hrozně pozitivně. Se starším, tím, že už mu bylo 10 let, tak to bylo na delší dobu, než si zvyknul, že je tam někdo nový, ale nedělal žádné peklo. Spíš byl takový uzavřenější, držel si ode mě odstup, ale teď už máme kamarádský vztah.“ (R)

„...obešlo se to bez větších problémů. Ten starší měl sice období, kdy zkoušel, co si může dovolit, ale já jsem byl od začátku celkem přísný a myslím, že se to vyplatilo. Byl jsem přísný, ale zároveň jsem se snažil jim dát nějakou jistotu, že jsem tu pro ně a že jim pomůžu, když bude potřeba.“ (M)

Reakce některých dětí mohou být až extrémní. Takovou nepříjemnou zkušenost si v začátcích vztahu vyzkoušel na vlastní kůži Petr. U dítěte jeho partnerky se projevil nesouhlas s tím, aby se najednou muselo začít s cizím člověkem dělit o rodiče, který byl do této doby pouze jeho. Krušné začátky však neovlivnily jejich vztah definitivě, po určité době se tento extrémní postoj změnil.

„Když začaly být ty moje návštěvy častější a náš vztah s partnerkou intenzivnější, tak ona začala vystupovat proti tomu, asi nechtěla, aby jí někdo bral mámu, vyháněla mě, ať jdu pryč, že mě tam nechce, několikrát jsem opravdu musel i odejít, protože se nedala zklidnit. ...ale časem se to zklidnilo, asi pochopila, že už k nim patřím. Ted' bych řekl, že je to fajn.“ (P)

V některých případech může nastat i obrácená situace. V případě Luboše byly sice počátky vztahu s nevlastním potomkem bezproblémové, ovšem po svatbě se tato situace změnila. Trvalo dlouhou dobu, než si k sobě opět našli cestu. Lubošova výpověď zároveň potvrzuje názory některých autorů (Teyber, 2007; Sauzéde, 2007) o důležitosti společných aktivit dětí a jejich rodičů.

„Ze začátku to bylo v pohodě, sedli jsme si, ale po svatbě přišla změna...já nevím proč, ale neměli jsme si co říct. Nevlastní dcera šla asi do puberty a já jsem nevěděl, o čem se s ní mám bavit. Zlepšilo se to, jak jsem jí vyřídil brigádu u mě v práci, zase jsme našli nějaké společné téma a tu krizi jsme zahnali. Ta krize trvala skoro 6 let...“ (L)

Kategorie: **Michale nebo tati? Jak maminka řekne!**

Vlastnost	Dimenzionální rozsah
Spojitosť s matčíným představením	velká – malá
Oslovení tati	svobodné - přikázané
Kódy	<p>jsem oslovován jménem</p> <p>představila mě jako kamaráda</p> <p>byl jsem nový táta</p> <p>časem mi začala říkat tati</p> <p>nenutil bych je, aby mi říkali tati</p>

O problematice oslovování nevlastního rodiče se zmiňujeme již v teoretické části (kapitola 2.3). V praktické části jsme narazili na souvislost mezi tím, jak matka svého nového partnera představí a jak je následně samotným dítětem oslovován.

Nejčastěji jsou noví partneři představováni jako matčini kamarádi a dítě je tedy následně oslovuje křestním jménem. Tato forma je dle Antiera (2005) nejpřirozenější formou ze všech.

„Jsem oslovován jménem. Partnerka mě představila jako kamaráda, sama mě taky oslovuje jménem, tak mi tak říkají i děti. Přijde mi to přirozené. Určitě bych je nenutil do toho, aby mi říkaly tati.“ (R)

Po dlouhodobějším soužití se může stát, že je nevlastní rodič dítětem označován tak, jako by byl rodičem pravým. U tří z celkem pěti dotazovaných začalo dítě samo svému nevlastnímu otci říkat „tati“. Děti začnou říkat „tati“ nevlastnímu rodiči z důvodu, že to tak samy vycítí, je mu to navrženo nebo to jednoduše odkouká od sourozenců. Většina dotazovaných se shoduje na tom, že by nikdy děti nenutili k tomu, aby je oslovovaly „tati“, pokud by to tak samy nechtěly.

„Ze začátku mi říkala jménem. Až jsem s nimi začal bydlet, tak mi sama od sebe začala říkat tati. Tati mi říká do dneška. Ale nikdy bych jí nenutil k tomu, aby mi tak říkala.“ (L)

„Tak ze začátku mě oslovovala jménem, brala mě jako toho kamaráda od mámy a postupem času mě přijala jako toho otce a začala mi říkat tati.“ (P)

Zajímavý vývoj v otázce oslovování nám popsal Michal. Zpočátku byl jeho průběh velmi podobný jako u ostatních dotazovaných, ovšem změnu přinesla krize vztahu, kterou si partneři prošli. Jeho současná přítelkyně se s dětmi dokonce na pár týdnů odstěhovala ze společné domácnosti, po návratu se sice podle slov Michala jejich vzájemný vztah s dětmi nezměnil, ale od té doby ho oslovují jménem.

„Z počátku mi říkaly strejdo, protože mě partnerka tak představila, později mi děti začaly říkat tati. Staršímu se to navrhlo, aby mi tak říkal a mladší to potom prostě okoukala. Vlastního tátu nikdy neviděla, tak jí to nepřišlo divné. Potom to bylo trošku složitější, měli jsme ve vztahu krizi, partnerka se s dětmi na pár týdnů i odstěhovala. Když jsme se k sobě s partnerkou vrátili, tak byly děti rády, ale začaly mi říkat jménem a tak to i zůstalo.“ (M)

Existují však případy, kdy je nový partner matkou narovinu představen jako nový táta a dítěti je vlastně oslovení partnera nastoleno. Tento případ odpovídá situaci, kterou zažil respondent Daniel.

„Od začátku tati. Přítelkyně mě vlastně představila jako nového tátu. On se se svým otcem nesetkával a jelikož byl malý, tak to tak nějak vzal.“ (D)

Kategorie: Nevlastní otec taky vychovává

Vlastnost	Dimenzionální rozsah
Angažovanost	malá - velká
Věk dítěte	podstatný – nepodstatný
Kódy	otec se vším všudy u staršího se snažím do toho nemíchat musel jsem najít odvahu řekla mi, že nejsem její pravý táta

Výchova dítěte patří mezi jednu ze základních rodičovských povinností. Zda se má ovšem i nevlastní rodič zapojovat do výchovy nevlastního potomka, je víceméně na domluvě s partnerkou a na osobní připravenosti samotného partnera.

V této kategorii hraje velmi důležitou roli věk dítěte. Tři dotazovaní se shodují na tom, že zejména u mladších dětí je jejich zapojení do výchovného působení nezbytné pro správné fungování rodiny. Současně se však shodují na tom, že nelze vychovávat nevlastní dítě, hned od prvního setkání. Nevlastní rodič potřebuje určitý čas, aby byl schopen se do výchovného procesu zapojit.

„Do výchovy určitě zasahuju. Jasně, že ne od prvního dne, ale postupem času, kdy jsem začal fungovat jako ten táta a cítil jsem, že mezi sebou už máme nějaký vztah, musel jsem začít fungovat jako otec se vším všudy.“ (M)

„...jak jsme spolu začali bydlet a měli jsme vytvořit novou plnohodnotnou rodinu, tak jsem musel do výchovy zasahovat i já. Museli jsme si stanovit nějaké mantinely, abychom mohli normálně fungovat. Musel jsem najít odvahu, nebylo to lehké. Pamatuju si, že když jsem jí dal jednou po zadku, tak mi řekla, že jí nesmím bít, že nejsem její pravý táta.“ (P)

„U staršího se snažím do výchovy příliš nemíchat, to prostě nechávám na jeho matce, zasahuju až v nutných případech, je přece jenom velký a zvyklý na mámu...u

mladšího je to jinak, tam zasahovat musím, potřebuje vědět, kde má ty hranice jinak by to nešlo, navíc je na něm vidět, že potřebuje přísnější ruku. Když si to zaslouží, tak ode mě dostane i na zadek, jsou situace, kde je vysvětlování zbytečné.“ (R)

Někteří nevlastní rodiče přenechávají výchovu nevlastního dítěte v kompetencích biologických rodičů. Hlavním argumentem může být věk dítěte, ve kterém už se jednoduše dítě vychovávat ani nenechá. Nevlastní rodiče tuto překážku buď obcházejí tím způsobem, že své námitky říkají partnerovi, tedy biologickému rodiči dítěte, které danou situaci vyřeší, nebo se prostě o výchovu nevlastního potomka nestarají vůbec.

„Do výchovy jsem nezasahoval a ani nezasahuju. Nevlastní dcera byla velká, tak už to ani nešlo. Když se mi něco nelíbilo, tak jsem to řekl manželce a ta to s ní vyřešila po svém jako matka. V životě bych si nedovolil jí fyzicky potrestat, nejsem ten typ člověka, co by trestal děti bitím.“ (L)

V ojedinělých případech nevlastní rodič odvahu k vychovávání nevlastního dítěte nenajde, popř. se ani do tohoto procesu zapojovat nechce. Kombinací těchto přístupů se k této problematice vyjádřil respondent Daniel. Jak otevřeně přiznal, výchovu nevlastního potomka nijak nevnímal, zastává názor, že je to dítě jeho partnerky, která je tím pádem za své dítě zodpovědná.

„Když jsem s klukem sám a hlídám ho, tak je jasné, že tu roli musím převzít. Ale že bych se do té výchovy úplně hrnul, to ne. Furt tam je takový ten blok, že to dítě není moje, je mojí přítelkyně a ta si ho má hlavně vychovávat...Bylo mi to víceméně jedno, tam si ho vychovávala hlavně ta matka.“ (D)

Kategorie: Táhneme za jeden provaz?

Vlastnost	Dimenzionální rozsah
Podpora	silná – slabá
Krize partnerů	ovlivňující - neovlivňující
Kódy	když jsem zasáhl, tak stála při mně ze začátku tam byla velká podpora pokud jde o něco důležitého, tak se radíme v době naší krize tak hledala záminky pro hádky pocítil jsem to, když byl vztah mezi mnou a partnerkou v krizi

Jak se samotná matka staví k tomu, když se do výchovy jejího dítěte začne zapojovat její nový partner? Je partnerka pro nového tátu zdrojem opory nebo naopak hledá, co by mohla partnerovi vytknout? Má-li se doplněná rodina co nejvíce podobat rodině klasické, kde figurují oba biologičtí rodiče, měli by se na výchově za vzájemné podpory podílet oba. Pokud by si rodiče, jakožto vychovatelé, házeli klacky pod nohy, nemohou od výchovy očekávat uspokojivé výsledky.

„Partnerka stojí při mně. Máme podobný styl výchovy, a pokud jde o něco důležitějšího, tak se předem radíme. Kdyby mi partnerka dávala neustále najevo, že dělám věci blbě, tak by to určitě neklapalo.“ (R)

Některé maminky mají občas tendenci hodnotit své děti přes růžové brýle. Není pro ně jednoduché připustit, že se jejich dítě dopustilo chyby a vhodně jej potrestat. Jak popisuje ve své knize Osvaldo Poli (2006), muži mají v této oblasti daleko menší zábrany a dokáží i své vlastní děti hodnotit realističtěji než ženy. Příchod mužského elementu do rodiny znamená také určitou změnu ve výchově a otázkou je, zda se matky dokáží s touto změnou vyrovnat a být pro svého partnera oporou. Podle výpovědí v našich rozhovorech se partnerky snaží nevlastní tatínky v jejich chování k dětem podporovat. Pokud ovšem nastává krize

ve vztahu partnerů, je soudržnost v pojetí výchovy jedním z míst, kde se může krize podepsat.

„Když jsem zasáhl, tak stála při mně a byli jsme za jedno. V době naší krize spíš takhle hledala záminky pro hádky. Nebo jsme měli rozdílné názory na to, jak budou děti trávit volný čas.“ (M)

„Ze začátku tam byla spíš velká podpora. Pociťoval jsem to v době, kdy byl vztah mezi mnou a partnerkou v krizi, když nám to neklapalo, tak tehdy měla takové řeči, že se s ní bavím jinak než s vlastní. Když byl náš vztah v klidu, tak tam žádný takový problém nebyl.“ (P)

Někdy ani silná podpora partnerky nestačí. Přestože by i chtěla, aby se její partner zapojoval do výchovy jejího dítěte aktivněji, je partner pořád v tomto směru zdrženlivější.

„To, že není můj, mi nikdy najevo nedávala, když jsem třeba něco navrhnul, tak stála při mně. Ten blok jsem měl spíš já v sobě, já jsem si pořád uvědomoval a uvědomuju, že nejsem jeho pravý táta.“ (D)

Naopak někdy se podpora partnerky změní ve sprchu výčitek. Maminky mohou žít v představě, že se nevlastní tatínci jejich dětem málo věnují a že s vlastními dětmi by jednali jinak, než s nevlastními. O takových zkušenostech se rozpovídal i jeden z našich dotazovaných.

„V tom kritickém období, kdy byla nevlastní dcera v pubertě, jsem to pociťoval hodně často. Manželka mi vytýkala, že se s ní málo bavím, že s ní trávím málo času apod. Pamatuju si, že jednou rozbila hrnek a já jsem na ni zařval. Manželka mi pak řekla, že kdyby to udělalo moje dítě, tak neřvu.“ (L)

Kategorie: **Vlastní vs. nevlastní**

Vlastnost	Dimenzionální rozsah
rozdíl	podstatný – nepodstatný
výchova	stejná – odlišná
Kódy	rozdíl tam je vztah je zpečetěný je rozdíl vychovávat dítě od malička nerozlišuju mezi vlastním a nevlastním

Poslední kategorie mapuje vztahy k vlastním a nevlastním potomkům, se kterými žije dotazovaný ve společné domácnosti.

Ideální je situace, kdy se rodič dokáže s nevlastním dítětem sžít natolik, že po narození vlastního potomka žádný citový rozdíl nevnímá. Naši respondenti potvrzují, že mezi dětmi nedělají rozdíly a děti vychovávají stejně bez ohledu na to, zda jsou vlastní či nevlastní.

„Obě děti žijí s náma pod jednou střechou, tak se snažím s nimi vycházet stejně...rozdíly v tom, kdo je vlastní a kdo ne, nedělám.“ (L)

„Z mojí strany ne, беру je pořád stejně. Neuvažuju nad tím, že jedno je vlastní a další dvě jsou nevlastní, prostě беру děti jako děti. Vychovávám svého syna, stejně, jako jsem vychovával děti nevlastní a myslím, že je to tak dobře. Nemám důvod něco měnit.“ (M)

Někteří rodiče jsou o tom, že mezi dětmi nedělají rozdíly přesvědčeni, někteří si naopak jistý rozdíl uvědomují, ale pod nátlakem společnosti se snaží tuto skutečnost nedávat najevo, protože si uvědomují, že ve své roli by měli být nestranní.

„Uvnitř tam změna určitě byla, ale nechtěl jsem, aby to okolí vidělo, protože vím, že to není správné. Obě děti bych měl brát stejně. Ale je to rozdíl vychovávat dítě od

malička a jiné když člověk přijde už třeba k pětiletému dítěti, které už je něčemu naučené. Když se narodí vlastní dítě, tak člověk má tendence ho ochraňovat.“ (P)

„...Ta citová vazba je tam úplně jiná, já jsem si to hodně uvědomoval, ale snažil jsem se to nedávat navenek najevo. Prostě se snažím se k oběma dětem chovat stejně, ale ten rozdíl tam prostě je. Také ve výchově. U toho vlastního se mě to týká, беру tu výchovu důsledně a zodpovědně.“ (D)

„Ted' to asi nejde posoudit, kvůli věku dětí, snažím se nedělat rozdíly, ale asi je ten vztah trošku jiný k tomu vlastnímu dítěti. To pouto tam bude silnější, člověk prožil těhotenství, porod, prožívá to dětství od začátku. Ale mám rád všechny děti, jsme jedna rodina a jako rodič se budu snažit dávat všem dětem stejně.“ (R)

Někteří dotazovaní navíc upozorňují na změny, které nastaly příchodem vlastního potomka, ale netýkají se přímo jich. Změny, o kterých hovoří, se týkají vztahů rodičů a jejich partnerky. Tím, že se stala matkou jejich pokrevního vnoučete, si jistým způsobem zvýšila své postavení v širší rodině.

„Ten vztah se zlepšil oproti tomu, jak to vypadalo na začátku. Tím, jak se syn narodil, tak už jí prostě přijmout museli. Asi si to uvědomili i naši, že takhle už je ten vztah daleko vážnější a je tak nějak zpečetěný.“ (D)

„Spíš se změnil přístup k partnerce, už to byla matka mého dítěte, ne jen přítelkyně, byla tam jakási větší vazba.“ (P)

5.2 Axiální kódování

V průběhu axiálního kódování budeme znova přehodnocovat jednotlivé kategorie a hledat mezi nimi vztahy. Vše se bude dít podle schématu, které si pro jistotu zopakujeme a vysvětlíme si, co se pod jednotlivými názvy skrývá.

PŘÍČINNÉ PODMÍNKY (A) → JEV (B) → KONTEXT (C) → INTERVENUJÍCÍ PODMÍNKY (D) → STRATEGIE JEDNÁNÍ A INTERAKCE (E) → NÁSLEDKY (F)

Příčinné podmínky označují události, které předchází vzniku určitého jevu. Jak již sám název napovídá, jsou příčinami vzniku určitého jevu.

Jev je ústřední myšlenka celého procesu, ke kterému se vztahují další kroky.

Kontext představuje konkrétní soubor podmínek, které náleží danému jevu. Je to určitý soubor podmínek, za nichž jsou uplatňovány strategie.

Intervenující podmínky nám poukazují na podmínky, které usnadňují nebo naopak znesnadňují použití strategií v určitém kontextu.

Strategie jednání jsou procesuální, záměrné a zacílené. Základní vlastností strategie je vývoj, který vede ke zvládnutí určitého jevu.

Následky chápeme jako důsledky určitého jednání nebo interakcí. Následky mohou značit události nebo situace (Strauss, Corbinová, 1999).

Příčinnými podmínkami tedy rozumíme události, fakta či důvody, které mají za následek vznik daného jevu. V našem případě můžeme jako příčinné podmínky označit obecně události, kdy si muž najde přítelkyni, která již má dítě z přechozího vztahu. K této obecné podmínce však může také docházet z několika dalších důvodů. Proč si tedy muži, kteří doposud nemají vlastní děti, budují vztah s ženou, která již má dítě a je tedy v této oblasti daleko zkušenější?

Podle výpovědi v našich rozhovorech můžeme mezi jeden z důvodů zařadit samotný věk muže. Hledá-li starší muž partnerku podobnou svému věku, je velmi pravděpodobné, že již může mít nějaké závazky z předchozích vztahů.

City hrají nepostradatelnou roli v každém vztahu, jsou-li navíc extrémně silné, což v počátcích vztahů většinou bývají, dokáže se zamilovaný muž vyrovnat i s natolik vážnou věcí, jakou je přítomnost nevlastního potomka ve vztahu. Někteří muži mohou mít pro svobodné matky dokonce slabost. Samostatná žena, která se dokáže postarat a zabezpečit dítě po všech stránkách může představovat lákadlo pro nejednoho muže. Ve většině případů se však tím hlavním lákadlem stává žena sama o sobě a s tím, že má jeho vyvolená dítě, se muž buď dokáže, nebo naopak nedokáže vyrovnat. Tyto poznatky a tedy **příčinné podmínky** nám obsahuje kategorie: *Budeme spolu vycházet?*

Je-li tedy splněna podmínka tolerance partnera k nevlastnímu dítěti, je možné začít budovat vztah a pokusit se o vytvoření rekonstruované rodiny. Proces začleňování nevlastního rodiče do rodiny, což v našem případě značí zkoumaný **jev**, je však doprovázen mnoha dalšími

úskalími. Důležitým předpokladem pro možnost vytvořit novou rodinu je také dítě, které je schopno nového člena do rodiny přijmout. Přestože nově přichází partner s přítomností dítěte počítá a je na ni připraven, může mu jeho snahu pokazit dítě, které se proti novému členovi ostře postaví. Dítě, které značnou část života tráví pouze s matkou, se mnohdy velmi silně brání tomu, aby někdo další narušoval jemu zažitá pravidla. Matka je v jeho životě tím nejdůležitějším symbolem a nechce se o tuto jistotu s někým dělit. Dítě, které přišlo o jednoho rodiče, ať už úmrtím či z důvodu rozvodu, je obklopeno strachem, že by mohlo stejně přijít i o druhého rodiče. Nově přichází partner může mít tedy v jeho očích podobu zloděje, který se mu snaží zbývajících rodiče ukrást. Partner respektující přítomnost nevlastního dítěte a dítě, které se nebrání příchodu náhradního rodiče, ztvárňují v našem případě tzv. **kontext**. Kategorie: *Budeme spolu vycházet?*

Intervenující podmínky v našem výzkumu ztvárňují kategorie *Reakce širší rodiny* a *Budeme spolu vycházet?* Přestože se proces vytváření nové rodiny může jevit jako záležitost čistě partnerů a jejich dětí, hraje svou úlohu také postoj širší rodiny. Téměř každá životní situace se řeší lépe, je-li nám rodina oporou a vytváří nám vhodné zázemí. Postaví-li se rodina k partnerce a jejímu dítěti negativně ovlivní to do jisté míry i pohled na věc samotného přichozího partnera. Praktickým důkazem je výpověď dotazovaného Daniela, jehož rodině se nezamlouval biologický otec dítěte jeho nové partnerky a svůj negativní pohled do jisté míry převedli i na Daniela.

„Ze začátku jsem byl trošku nalomený od rodičů a sváděl jsem takový vnitřní boj, kvůli tomu jeho otci, ale potom jsem to vypustil, není to podstatné“.

Vzájemné přijetí partnera a nevlastního dítěte je však aspektem ještě důležitějším. Problém, kdy dítě není schopno nového člena akceptovat, jsme si rozebrali již v případě kontextu. Z pohledu společnosti se staví do daleko horšího postavení nevlastní partner. Dítě má právo odmítnout nového partnera matky a je okolím pochopeno. Přichází nevlastní rodič, v našem výzkumu nevlastní otec, by si takový postoj dovolit neměl. Společnost očekává, že pokud je zamilovaný do ženy, zamiluje si automaticky i její dítě. Ovšem citům se nedá vždy tak lehce poručit a i dospělý člověk si musí k malému členovi cestu nejprve najít. Čím rychleji se tak stane, tím jednodušší cesta k vytvoření nové spokojené rodiny je.

Aby člověk dosáhl určitého cíle, snaží se vymyslet vhodné **strategie**. Při zkoumání naší problematiky se nabízí hned několik způsobů chování, které by mohl nevlastní rodič použít

k tomu, aby se jeho začlenění do rodiny stalo co nejméně konfliktním. Kategorie: *Nevlastní otec taky vychovává, Táhneme za jeden provaz?, Vlastní vs. Nevlastní.*

Velkým pánem se při vytváření doplněné rodiny stává čas. Všichni členové, kterých se tato změna nějakým způsobem dotýká, potřebují čas, aby mohli danou situaci zhodnotit a vstřebat. Zejména u dětí se vyplácí počkat. Tento fakt nám potvrzuje také výpověď dotazovaného Petra, který si na vlastní kůži zkusil, že začátky mohou být někdy velmi náročné.

„Někdy to bylo těžké, vyháněla mě, ať jdu pryč, že mě tam nechce, několikrát jsem opravdu musel i odejít, protože se nedala zklidnit. Ale časem se to uklidnilo, nějak jsme si k sobě našli cestu a ona asi pochopila, že k nim patřím.“

Situace tohoto typu jsou jistě psychicky velmi náročné. Přestože by si nový partner chtěl k dítěti najít správnou cestu, není mu to umožněno. Podpora partnerky hraje v tomto období důležitou roli. Jednak je pro partnera psychickou oporou a podporuje ho, aby situaci nevzdával, ale současně dává dítěti najevo, že do rodiny přichází nový člen, se kterým se dítě musí naučit počítat a respektovat jeho přítomnost. Nevlastní rodič by měl k dítěti přistupovat aktivně. O vhodnosti této strategie nás informují také někteří autoři (Teyber, 2007; Sauzéde, 2007). Nově příchozí partner by si měl s dítětem najít určitou aktivitu, která je bude spojovat, a budou moci se u ní lépe poznat. Děti se u aktivit, které je baví, tzv. otrkají, prvotní stud jde stranou a chovají se potom více bezprostředně.

Důležitým mezníkem se v rekonstruované rodině stává příchod společného dítěte obou partnerů. Tato situace si vyžaduje nové způsoby chování, které v našem případě ztvárňují strategie. Příchod nového člena do rodiny boří zažitá stereotypy nejen ve slepované rodině, ale podepisuje se také v rodině klasické. Starší dítě se v důsledku péče o menšího potomka odsouvá do pozadí. Hůře mohou příchod svého prvního vlastního potomka zvládat nevlastní tatínci, na které se náš výzkum zaměřuje. Jak popisuje respondent Roman, vztah k vlastnímu dítěti je určitě jiný, než k dítěti nevlastnímu.

„To pouto tam bude silnější, člověk prožil to těhotenství a prožívá to dětství od začátku, je to tam prostě jiné, než když se seznámíš s dítětem, které už má třeba 4 roky.“

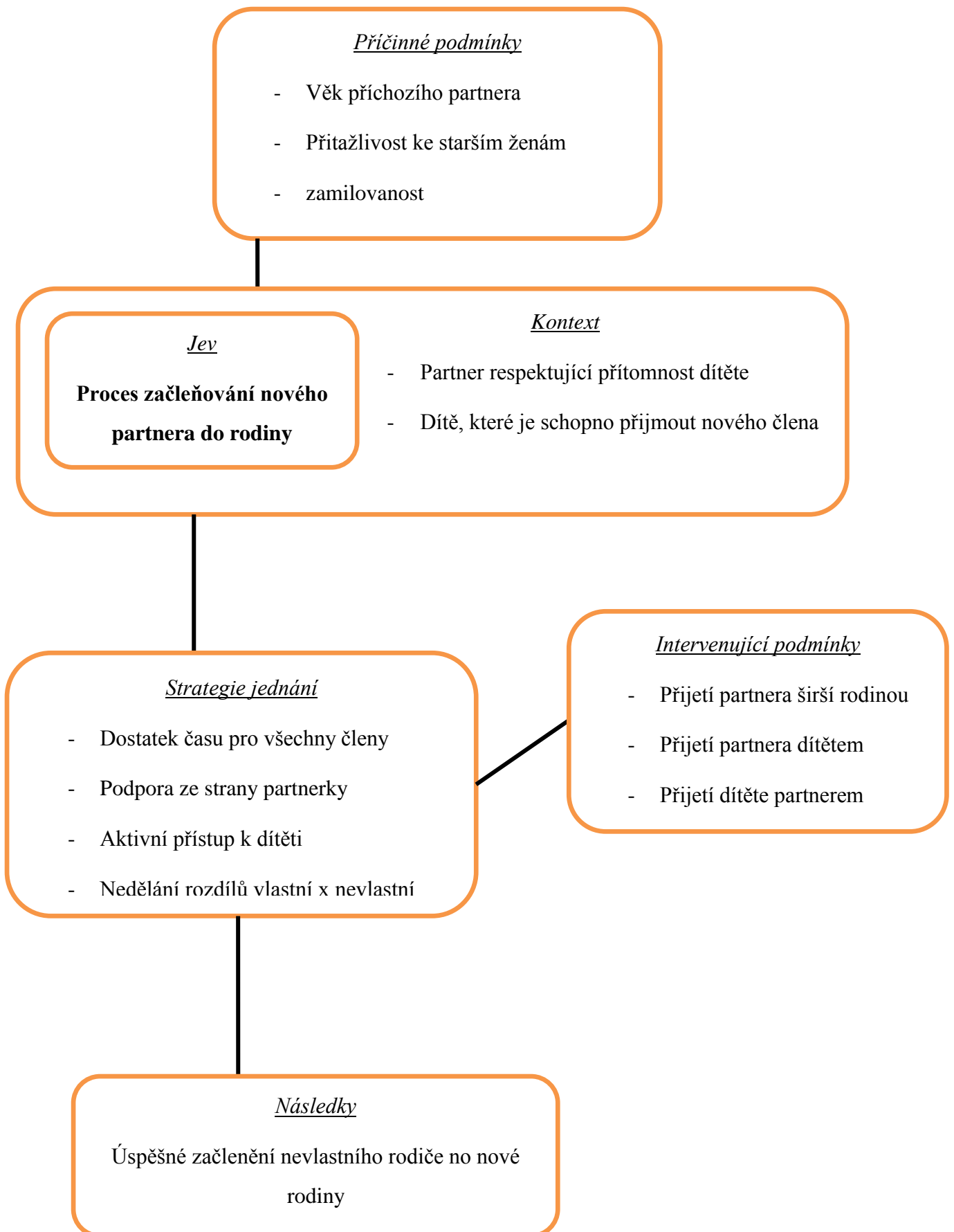
Přestože se vztahy k vlastním a nevlastním dětem liší, snaží se nevlastní tatínci tuto situaci aspoň navenek zvládat. Vnitřní rozdíly si sice uvědomují, ale v chování se snaží rozdíly

nedělat. Velká dávka sebeovládání je potřeba zejména v počátcích. Svou situaci popisuje dotazovaný Petr.

Uvnitř tam změna určitě byla, ale nechtěl jsem, aby to okolí vidělo, protože vím, že to není správné. Obě děti bych měl brát stejně... Když se narodí vlastní dítě, tak člověk má tendence ho ochraňovat.

Za žádoucí **následek** považujeme úspěšné začlenění nevlastního rodiče do nové rodiny. Rodina je primárně nejdůležitější skupinou v životě jedince. Vhodné sociální zázemí se stává předpokladem pro bezproblémový vývoj. Stimulující prostředí, působení na všechny složky osobnosti jedince a vzor mužského a ženského chování se stává odrazovým můstkem pro navazování kvalitních vztahů v dospělosti. Může se stát, že se biologická rodina z jakéhokoliv důvodu rozpadne, rekonstruovaná rodina nabízí pro dítě vhodnou kompenzaci a může dítěti nabídnout harmonické prostředí pro jeho vývoj.

Obrázek č. 1. Schéma paradigmatického modelu

5.3 Selektivní kódování

V poslední fázi kódování dochází ke zvolení jedné kategorie jako centrální a zjišťování vzájemných vztahů s kategoriemi ostatními. Tímto propojením získáváme příběh. V našem výzkumu bude příběh mapovat proces začleňování nevlastního rodiče do nové rodiny.

Jako nejdůležitější a tím pádem centrální jsme zvolili kategorii: *Budeme spolu vycházet?* Tato kategorie nám již v průběhu axiálního kódování ztvárňovala hned několik částí paradigmatického modelu. Obsahuje informace týkající se začátků vzájemných vztahů nového partnera a jeho nevlastního potomka a zároveň nastiňuje jejich následný vývoj.

Příchod nového partnera, nevlastního rodiče, je proces, který skrývá celou řadu možných překážek, se kterými se vypořádávali také naši respondenti. Přítomnost dítěte může vyvolávat rozpaky, jak u samotných partnerů, tak i u jeho či partnerčiny rodiny. Bezproblémové přijetí může, ale také nemusí ovlivnit následný vývoj vztahu. To, jak spolu budou nevlastní rodič a nevlastní dítě vycházet je otázkou dlouhodobého procesu, na kterém se může podepsat daleko více aspektů. Jedním z nejvýznamnějších prvků se stává věk dítěte. Mladší děti se lépe a flexibilněji vyrovnávají s příchozími změnami, zároveň jsou však více upřímnější, neznají zábrany a svým pocitům tedy nechávají volný průběh. Svou nevoli k příchozímu členovi neskrývají za milou masku, ale dávají jí svému okolí pěkně znát.

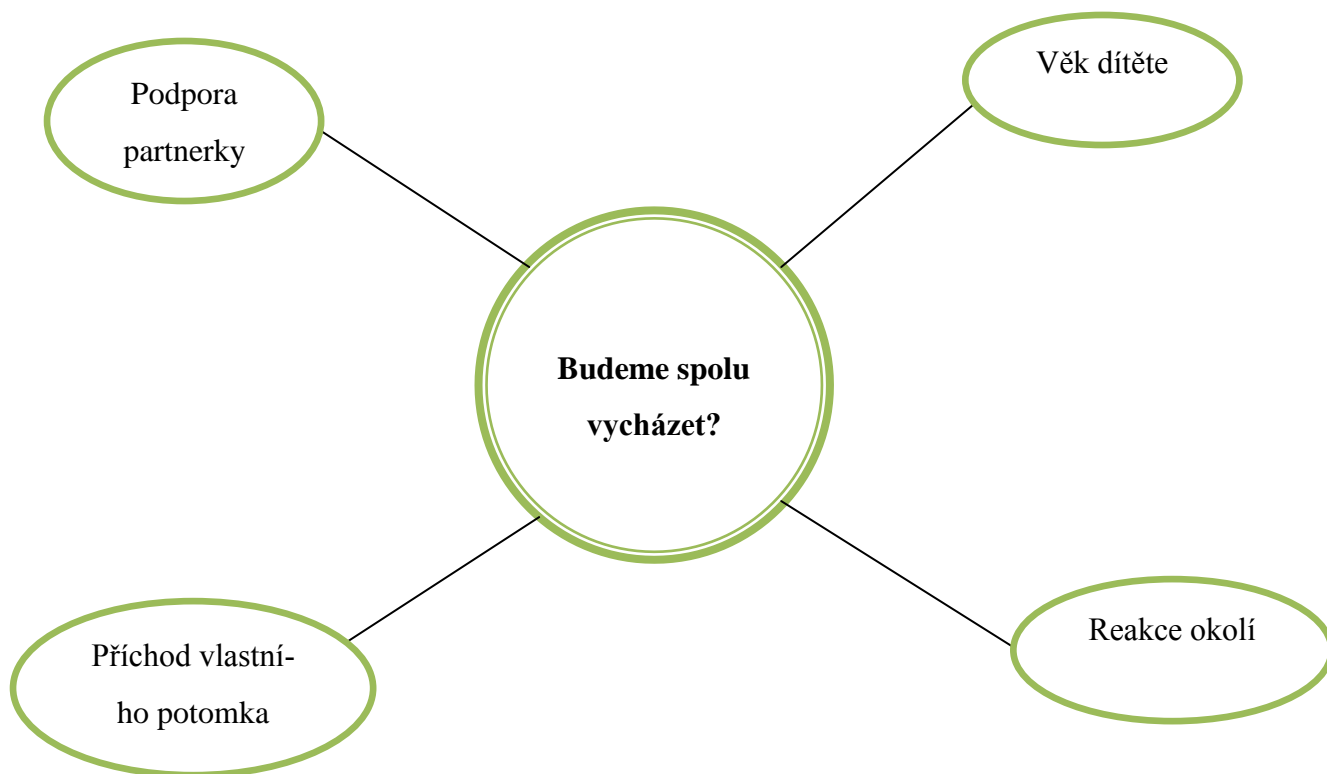
V průběhu společného soužití jsou nevlastní tatínci schopni si v nové rodině vybudovat vcelku pevné postavení. Podpora partnerky ovšem tvoří jeden ze základních stavebních kamenů. Počáteční kamarádský vztah mezi novým přítelem matky a jejím dítětem se postupem času mění ve vztah náhradní rodič x dítě. Čím více času spolu tyto dva členové tráví, tím větší intenzitu jejich vztah nabírá. Zvyšující se doba, kterou spolu tráví, se podepisuje také na zodpovědnosti, kterou si nevlastní rodič k dítěti uvědomuje. Výpovědi respondentů se shodují na tom, že díky době a povinnostem, které k dítěti časem získali, se začali více angažovat do výchovy. Výchovné působení vycházející ze strany nevlastního rodiče se může v počátcích setkat s dětskou nevolí. Zastání partnerky a jednotný přístup ve výchově, kterým se slovo a pozice partnera potvrdí, je možným receptem na překonání této komplikace.

Díky vymezeným pravidlům a daným jistotám od obou rodičů, vlastního i nevlastního si dítě může připadat jako v úplné, ničím se neodlišující rodině. Často se tak stává, že nevlastní dítě začne samo z vlastní vůle oslovovat nevlastního otce „tati“. Sám dotazovaný

tatínek se domnívá, že se k tomuto oslovení uchýlila jeho nevlastní dcera v době, kdy ho přijala za tátu se vším všudy. V této fázi se může zdát proces začlenění nevlastního rodiče jako úspěšně ukončený. Rozhodnou-li se ovšem partneři pro pořízení si společného potomka, může se rodinná idyla pod vlivem nových událostí opět rozplynout.

Příchod mladšího sourozence a prvního vlastního potomka pro muže, znamená další změnu pro starší dítě. Kromě žárlivosti, která je běžným jevem v mnoha rodinách, se zde mísí dva typy rodičovství v jedné osobě. Člověk, který byl doposud pouze v roli nevlastního rodiče, se poprvé stává rodičem pravým. Zažívá dosud neznámé pocity, prožívá celé těhotenství společně s partnerkou, v některých případech je přítomen i u samotného porodu a zná své dítě od prvopočátků jeho života. O všechny tyto skutečnosti byl v případě nevlastního potomka ochuzen. Nevlastní otcové se však s touto rozdílností dětí vypořádávají vcelku bez problémů. Přestože si jistý rozdíl v pojetí vztahů uvědomují, snaží se, aby v jejich chování žádný rozdíl nenastal. Děti, které s nimi žijí ve společné domácnosti, se snaží vnímat bez rozdílů a nabízet jim stejné možnosti.

Obrázek č. 2. *Schéma k selektivnímu kódování*

5.4 Diskuze

V průběhu praktické části došlo k popisu procesu začleňování nevlastního rodiče do nové rodiny. Byly odhaleny základní oblasti, které mohou v tomto procesu ztělesňovat určité překážky a tím celý proces zkomplikovat. Výpovědi respondentů byly různorodé, každý se potýkal s mírně odlišnými okolnostmi, ale přesto se dá v závěru říct, že v současné době jejich rodiny fungují bez větších problémů.

Výzkum poukazyval na několik oblastí, které se mohou při budování nového vztahu stát zdrojem problémů. Komparací odborné literatury a výsledků našeho šetření nalezneme určité odlišnosti. Matějček a Dytrych (1999) se domnívají, že přijetí nové partnerky s dítětem širší rodinou bývá víceméně bezproblémové. Naopak výpovědi našich respondentů se ve dvou případech setkaly s negativním přístupem. V případě pana Daniela byl zápor jeho rodiny mířen na dítě jeho nové partnerky z důvodu, že jeho biologický otec byl velmi problémový. V případě pana Petra zaujala širší rodina partnerky negativní postoj vůči němu samotnému. Důvodem byl jeho nízký věk a nulová zkušenost s výchovou dětí.

Čas je v této práci velmi důležitým faktorem, potřebují ho jak rodiče, tak i děti, aby byli schopni přijmout všechny změny, které se kolem nich dějí. Na jednotku času také autoři (Tyeber 2007; Sauzéde, 2007) měří to, kdy se začne nevlastní otec aktivně zapojovat do výchovy nevlastního potomka. Ideální doba, kterou by se měl nový partner vychovávající roli vyhnout, je dle Teybera (2007) dva roky. V našem výzkumu se ani jeden z nevlastních rodičů neodkazoval na časový horizont. Důležitým ukazatelem byla spíše úroveň vztahu samotného a míra zodpovědnosti, kterou za dítě převzal. Svou roli také sehrál věk dítěte, na jehož významnost jsme v průběhu textu také upozorňovali. Na výchovu mladších dětí si nevlastní rodičové troufají více, než u starších dětí. Výchovu starších potomků raději nechávají v kompetencích vlastních rodičů. Na tomto jevu se odborná literatura i výzkum shodují.

V problematice oslovování nevlastního rodiče, byly opět potvrzeny věty z odborné literatury. Respondenti sami udávali spojitost mezi tím, jak jsou partnerkou představeni a jak jim dítě následně říká. K oslovení „tati“ nebyly děti nuceny. Pouze v jednom případě byla tato forma oslovení dítěti navrhována. V ostatních případech dítě zůstalo u počátečního oslovení nebo samo z vlastní vůle začalo nevlastnímu otci říkat „tati“.

Příchod vlastního potomka jako jednu z dalších zkoušek vztahu zvládly rodiny bez větších potíží. Respondenti přiznávají určitý rozdíl ve vnímání dítěte vlastního a nevlastního, ale snaží se tuto skutečnost nedávat ve svém chování najevo. Zajímavým zjištěním v této kategorii byla shoda dvou dotazovaných na tom, že po příchodu vlastního potomka se změnil vztah jejich rodiny k partnerce. Tím, že se stala matkou jejich dítěte, začala být rodinou brána vážnějším způsobem, než tomu bylo dříve. Podle slov pana Petra se jeho partnerka změnila z pouhé přítelkyně na matku jeho dítěte a tím tedy povýšila svou pozici.

Proběhlý výzkum popsal proces začleňování nevlastního rodiče do nové rodiny. V průběhu šetření jsme mohli zjistit několik zajímavých aspektů, které se na celém procesu pozitivně či negativně podepisují. V průběhu praktické části jsme měli možnost seznámit se s pěti muži, kteří v současné době žijí v tzv. rekonstruované rodině. Přestože cesta k vytvoření nové rodiny nebyla vždy bezproblémová, dokázali za podpory partnerky vytvořit pro vlastní i nevlastní děti zázemí, které se v mnohém neliší od zázemí vytvořeného pouze biologickými rodiči.

Pro další ověření dat bychom mohli využít dalších výzkumů a pokusit se námi zjištěné informace potvrdit či vyvrátit. Kvalitativní výzkum je založen na subjektivním vnímání skutečností. Tyto skutečnosti se mohou pod vlivem nových událostí měnit a z tohoto důvodu je náš výzkum neopakovatelný. Pro ověření námi získaných dat lze využít jiné metody či jiného složení výzkumného vzorku. Ve výzkumu by se dalo pokračovat buď formou dotazníků, popřípadě další vlnou rozhovorů, ovšem tentokrát by byli respondenti vybráni z řad nevlastních potomků. Výzkum poskládaný z více výpovědí, a více zúčastněných stran by mohl nabídnout nové, zajímavé poznatky a odhalit tak rozdílné vnímání stejné tematiky.

Podle názoru autorky práce se počet rekonstruovaných rodin bude ruku v ruce se stoupajícím počtem rozvodů stále zvyšovat. Bylo by tedy vhodné této problematice věnovat větší pozornost. Obecné doporučení pro muže, kteří se dostanou či dostali do pozice nevlastního rodiče je vcelku jasné, avšak bezesporu náročné a dlouhodobé. Nevlastní otcové by měli hned v počátku vztahu zaujmout respektující a tolerantní postoj k dítěti, pro které není nová situace jednoduchá. Každý člen nově vznikající rodiny potřebuje čas, aby měl možnost se s novým členem dostatečně poznat. Pro nevlastní tatínky je přínosem, pokud si s potomkem partnerky najdou společnou zálibu, při které mohou trávit čas o samotě a tím se poznat osobněji. Je vhodné, pokud si svou aktivitu dokáží zachovat i po příchodu vlast-

ního potomka. Tímto aktem dávají nevlastnímu dítěti najevo, že přesto, že do rodiny přišel nový člen, nemění se jeho dosavadní vztah s nevlastním rodičem.

ZÁVĚR

Předložená diplomová práce se zabývá otázkou začlenění nevlastního rodiče do nové rodiny. V žebříčku aktuálnosti můžeme naše téma zařadit zcela jistě na přední pozice. V průběhu práce jsme měli možnost se tohoto tématu dotknout do větší hloubky a vytvořit si tak větší představu, co všechno tento proces představuje a ovlivňuje.

V teoretické části jsme se seznámili se základním pojmoslovím, které je pro tuto oblast nepostradatelné. Následující kapitola nás ve větší míře zavedla do samotného procesu začleňování nového člena. V závěrečné fázi teoretické části jsme měli možnost nahlédnout do sourozeneckých vztahů, které k tématu nové rodiny bezesporu patří. Teoretická část, zejména její druhá kapitola, se stala úvodem do praktické části.

Praktická část byla zpracovaná metodou zakotvené teorie. V rámci této metody se získané rozhovory analyzovaly ve třech fázích a v jejím závěru došlo k vytvoření příběhu. Praktická část nám nabídla mnoho pohledů na danou problematiku, díky kterým jsme měli možnost si vytvořit komplexnější pohled na věc.

V průběhu práce jsme mohli zjistit, že vytvořit novou fungující rodinu, není snadný úkol. Na úspěšnosti tohoto procesu se podepisuje řada faktorů, které jsou různého původu, a proto je ne vždy mohou ovlivnit samotní partneři. Někdy se řídíme pravidlem, že všechno potřebuje čas. V tomto případě platí tato věta dvojnásobně. Vznik nové, rekonstruované rodiny není tak přirozený proces jako vznik biologické rodiny. To ovšem neznamená, že rodina, ve které jsou všichni členové pokrevně příbuzní a rekonstruovaná rodina, nemohou plnit stejnou funkci. Daleko směrodatnějším ukazatelem je atmosféra v rodině, ve které děti vyrůstají. Pokud je doplněná rodina schopna plnit svou funkci, dávat dětem a dospělým členům vše co potřebují, není důvod jí považovat za méněcennější.

Tato diplomová práce může sloužit jako osvěta veřejnosti, popřípadě může sloužit jako zdroj informací pro ty, kteří se do podobné situace dostali. Přijmout cizí dítě za své, není možné ze dne na den, což může autorka potvrdit na základě vlastní zkušenosti. Je důležité si uvědomit, že citům nelze poručit a že tento jev není ničím, za co bychom se měli stydět. Zasadíme-li náš cit na místo, kde víme, že se mu bude dařit, budeme ho pravidelně zalévat časem a trpělivostí, můžeme očekávat jeho rozkvět.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ANTIER, Edwige, 2005. *Dítě toho druhého: umění žít s dítětem nového partnera*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-946-1.
2. HANZLOVSKÝ, Michal. *Prarodiče-jejich význam a důležitost*. In: celostnimedia.cz [online]. 19.8.2011 [cit. 28.3.2014]. Dostupné z <http://www.celostnimedia.cz/prarodice-jejich-vyznam-a-dulezitest.htm>.
3. HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ, 2000. *Psychologický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-303-X.
4. MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH, 1994. *Děti, rodina a stres: vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí*. Praha: Galén. ISBN 80-85824-06-X.
5. MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH, 1999. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Praha: Grada. ISBN 80-7169-897-0.
6. MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH, 2002. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada. ISBN 80-247-0332-7.
7. MERTIN, Václav. *Oslovování nevlastního otce*. In: emimino.cz [online]. 5.3.2012 [cit. 25.3.2014]. Dostupné z <http://www.emimino.cz/poradny/oslovovani-nevlastniho-otce/>
8. MOŽNÝ, Ivo, 2006. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 978-80-86429-87-8.
9. MPSV, 2005. *Národní koncepce rodinné politiky*
10. NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ, 2005. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1449-3.
11. NOVÁK, Tomáš, 2007. *Sourozenecké vztahy*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2057-3.
12. PLAŇAVA, Ivo, 1994. *Jak se (ne)rozvádět*. Praha: Grada. ISBN 80-7169-129-1.
13. POLI, Osvaldo, 2009. *Maminky, které milují příliš: jak nevychovat tyrany ani rozmazlence*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. ISBN 978-80-7195-224-4.

14. POLI, Osvaldo, 2006. *Srdce táty*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. ISBN 978-80-7195-408-8.
15. PREKOP, Jiřina, 2009. *Prvorozené dítě: o sourozenecké pozici*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-516-5.
16. PRŮCHA, Jan, Eva WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ, 1998. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-252-1.
17. SAUZÉDE, Jean-Paul, 2007. *Spokojené soužití v nové rodině*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-295-9.
18. SINGLY, Francois de, 1999. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-249-1.
19. SOBOTKOVÁ, Irena, 2007. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-250-8.
20. STRAUSS, Anselm a Juliet CORBINOVÁ, 1999. *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice: Albert. ISBN 80-85834-60-X.
21. ŠPAŇHELOVÁ, Ilona, 2010. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3181-0.
22. ŠULOVÁ, Lenka. *Výchova v rodině*. In: kdejsitato.cz [online]. 15.2.2014 [cit. 19.2.2014]. Dostupné z <http://www.kdejsitato.cz/rodina/vychova-v-rodine.html>.
23. TEYBER, Edward, 2007. *Děti a rozvod*. Praha: Návrat domů. ISBN 978-80-7255-163-7.
24. VANČUROVÁ, Eva, 1966. *Vztahy mezi sourozenci*. Praha: SPN.
25. VESELÁ, Renáta, 2003. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia. ISBN 80-86432-48-3.
26. VÝROST, Josef a Ivan SLAMĚNÍK, 1998. *Aplikovaná sociální psychologie*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-269-6.
27. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Internetové diskuze

1. emimino.cz
2. rodina.cz

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1 – Schéma paradigmatického modelu

Obrázek č. 2 – Schéma k selektivnímu kódování

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 - Údaje o respondentech

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I - Rozhovor s panem Danielem

Příloha P II – Rozhovor s panem Petrem

Příloha P III – Rozhovor s panem Michalem

PŘÍLOHA P I: ROZHOVOR S PANEM DANIELEM

Daniel

- 37 let
- -v současné době žije ve společné domácnosti s partnerkou, nevlastním synem a vlastním synem.

Jaký postoj zaujali vaši rodiče/sourozenci, když se dozvěděli, že jste si našel partnerku s dítětem/děťmi?

Hodně negativní. Rodiče totiž měli velký problém s tím, s kým to dítě partnerka má. Byli přesvědčeni, že to má s jedním problémovým chlapem a s tím se nedokázali smířit...Trvalo to dlouho, než se ty vztahy aspoň trochu uklidnily.

Jak probíhalo první osobní setkání s širší rodinou?

No to bylo po hodně dlouhé době, až ty emoce trošku opadly. Byli jsme pozvaní k našim na kafe, ale stejně to nebylo nic moc příjemného, byla tam taková napjatá atmosféra.

Jaké vztahy mají vaši rodiče a sourozenci s vaší partnerkou a jejím dítětem nyní?

Tak teď už je to rozhodně lepší, než to bylo. Ale trvalo to dlouho, než se ty vztahy daly aspoň do takových mezí. Když to řeknu narovinu, tak tomu dopomohlo to, že si brácha našel přítelkyni, která se jim nezamlouvala ještě víc...

Jak vás přijala širší rodina partnerky?

Tady to bylo o něčem jiném, vzali mě mezi sebe hezky. Asi byli i rádi, že se jejich dcera konečně usadila. Máme spolu dobré vztahy, nikdy tam nebyl problém.

Jak jste vy sám vnímal, že má vaše nová partnerka dítě z předešlého vztahu

Trošku mi to asi i vadilo, já jsem nevěděl, co od toho čekat. S partnerkou jsem chtěl být, ale bál jsem se toho, jak s jejím synem budu vycházet. Neměl jsem do té doby s dětma zkušenosti. Ze začátku jsem byl trošku nalomený od našich, ale to pak přešlo.

Jak probíhalo seznámení s potomkem partnerky?

To bylo až po nějaké době...Já jsem vlastně na začátku ani nevěděl, že má dítě. Řekla mi to až po několika schůzkách, asi se bála, co na to řeknu. Poprvé jsem se s ním viděl u ní doma, byl malý, měl 3 roky, takže to bylo ve hravém duchu.

Zvolil jste nějakou taktiku jak dítě získat?

To asi ne, prostě, žádná taktika, jenom jsem chtěl, ať spolu dobře vycházíme, hráli jsme si spolu apod.

Jak se vyvíjel vztah s nevlastním potomkem? Proběhlo něco co významně nebo negativně ovlivnilo váš vztah?

To bylo v pohodě, na to jaký jsem měl z toho strach, tak to zvládáme dobře. On je moc hodný, nemám s ním žádný problém. Ze začátku jsem byl trochu nalomený od našich a sváděl jsem takový vnitřní boj, kvůli tomu jeho otci, ale potom jsem to vypustil, není to podstatné. Máme spolu dobrý vztah, nic bych na tom neměnil.

Jak Vás dítě oslovuje?

Od začátku tati. Přítelkyně mě vlastně představila jako nového tátu. On se se svým otcem neselekával a jelikož byl malý, tak to tak nějak vzal.

Snažíte se zasahovat do výchovy nevlastního dítěte nebo tyto pravomoci přenecháváte pouze na biologických rodičích?

No...jak to říct, dá se říct, že zasahuju občas. Když jsme spolu s přítelkyní, tak to nechávám na ní, nezasahuju jí do toho. Když jsem s klukem sám a hlídám ho, tak je jasné, že tu roli musím převzít. Ale že bych se do té výchovy úplně hrnul, to ne. Furt tam je takový ten blok, že to dítě není moje, je mojí přítelkyně a ta si ho má hlavně vychovávat...Bylo mi to víceméně jedno, tam si ho vychovávala hlavně ta matka

Použil jste ve výchově nevlastního potomka fyzický trest? Při jaké situaci

Když byl malý, tak na zadek dostal i ode mě, hlavně když jsme byli sami a neposlechnul a musel jsem ho napomínat, ale to bylo dřív, když měl třeba vzdorovité období, teď už určitě ne.

Pocítil jste někdy ze strany partnerky nevoli v tom, jak jste se k jejímu dítěti choval, popř. že se k dítěti chováte jinak, než byste se choval k vlastnímu?

To, že není můj, mi nikdy najevo nedávala, když jsem třeba něco navrhnul, tak stála při mně. Ten blok jsem měl spíš já v sobě, já jsem si pořád uvědomoval a uvědomuju, že nejsem jeho pravý táta.

Změnil příchod vlastního dítěte nějak vztah k dítěti nevlastnímu?

Dá se říct, že jo. Tomu vlastnímu se chováš jinak. Ta citová vazba je tam úplně jiná, já jsem si to hodně uvědomoval, ale snažil jsem se to nedávat navenek najevo. Prostě se snažím se k oběma dětem chovat stejně, ale ten rozdíl tam prostě je. Také ve výchově. U toho vlastního se mě to týká, беру tu výchovu důsledně a zodpovědně.

Myslíte si, že vaše rodina změnila přístup k dítěti partnerky po tom, co se narodil Váš vlastní potomek?

Určitě jo. Tím, jak se syn narodil, tak už jí prostě přijmout museli. Ten vztah se zlepšil oproti tomu, jak to vypadalo na začátku. Asi si to uvědomili i naši, že takhle už je ten vztah daleko vážnější a je tak nějak zpečetěný.

Změnil se po příchodu vlastního potomka váš přístup k výchově?

V určitém směru jo. U toho nevlastního mi to bylo víceméně jedno, tam si ho vychovávala hlavě ta matka. U toho vlastního se mě to týkalo, беру tu výchovu důsledně a zodpovědně. Takže ta změna tam je.

PŘÍLOHA P II – ROZHOVOR S PANEM PETREM

Petr

- 35 let
- v současné době žije ve společné domácnosti s partnerkou, nevlastní dcerou a vlastním synem.

Jaký postoj zaujali vaši rodiče/sourozenci, když se dozvěděli, že jste si našel partnerku s dítětem/děťmi?

Tak z počátku to bylo takové zděšení, bylo to pro ně něco nového. Hlavně mamka se toho bála, možná proto, že už si dokázala představit, jak těžké je starat se o dítě, ale když viděla, že to myslím vážně, tak se s tím musela smířit a brát to, tak, jak to je.

A reakce sourozenců?

Co se týká sourozenců, tak tam víceméně žádná reakce nebyla. Bráchovi to bylo jedno, měl vlastní rodinu a o svůj život se nějak nestaral.

Jak probíhalo první osobní setkání s širší rodinou?

To už je dávno...přesně si to nepamatuju. Určitě tam byla napjatá atmosféra, to je snad u každého seznamování. Řekl bych, že to bylo takové oťukávání. Vím, že jsme byli pozvaní na oběd, ale nic významného se tam neodehrálo.

Jaké vztahy mají vaši rodiče a sourozenci s vaší partnerkou a jejím dítětem nyní?

Tak jelikož se nějaký perfektní vztah s mojí partnerkou a mýma rodičema nikdy nevybudoval, tak to není ani teď žádná sláva. Hlavní je tam můj syn...když to řeknu škaredě, tak ty vztahy se udržují hlavně kvůli němu, je to jejich první vlastní vnouče, tak je jasné, že s ním chtějí být v kontaktu. Co se týká vztahu partnerčina dítěte, tak tam bych to neviděl nijak hrozně. Holka už je velká, důležitější jsou pro ni kamarádi než prarodiče...ale mamka ani taťka se k ní nikdy nechovali škaredě. Do dneška jim říká babi a dědo.

Proč je ten vztah mezi vaší rodinou a partnerkou takový?

Prostě si povahově nesedli. A taky tam asi hrál roli i ten věkový rozdíl. Partnerka je o 7 let starší a hlavně mamka měla představu, že mě jako mladšího chce jenom využít.

Jak Vás přijala širší rodina partnerky?

Tam to bylo složitější, její matka byla ze začátku proti tomu, asi se jí nelíbilo, že jsem o několik let mladší a že nemám žádné zkušenosti. Odmítala ji hlídat dceru, když jsme spolu chtěli někam zajít...nějakou dobu trvalo, než si na mě zvykla. Ted' bych řekl, že je to v pohodě.

Jak jste vy sám vnímal, že má vaše nová partnerka dítě z předešlého vztahu?

Jak říkám...já jsem to tak necítil, já jsem byl asi čerstvě zamilovaný a nebral jsem to jako problém, ani jsem nevěděl, do čeho jdu, protože jsem žádné děti neměl.

Jak probíhalo seznámení s potomkem partnerky?

Proběhlo brzo...asi tak po dvou týdnech možná ani to ne, jak jsem říkal, matka jí nechtěla dceru hlídat, tak jí musela mít pořád u sebe. A jak konkrétně? Normálně, klasický výlet a partnerka mě představila jako kamaráda, takže to dítě mě tak zpočátku i bralo.

Jak se vyvíjel vztah s nevlastním potomkem? Proběhlo něco co významně nebo negativně ovlivnilo váš vztah?

Tam nastala změna... čím víc jsem začal vstupovat do té jejich rodiny, a nevlastní dcera vycítila, že se snažím si tam vybudovat místo...nebo nevím, jak to říct. Když začaly být ty moje návštěvy častější a náš vztah s partnerkou intenzivnější, tak ona začala vystupovat proti tomu, asi nechtěla, aby jí někdo bral mámu. Někdy to bylo těžké, vyháněla mě, at' jdu pryč, že mě tam nechce, několikrát jsem opravdu musel i odejít, protože se nedala zklidnit. Ale časem se to uklidnilo, nějak jsme si k sobě našli cestu a ona asi pochopila, že k nim patřím

Jak Vás dítě oslovuje?

Tak ze začátku mě oslovovala jménem, brala mě jako toho kamaráda od mámy a postupem času mě přijala jako toho otce a začala mi říkat tati. Ale určitě to nebylo na příkaz, prostě to tak vplynulo z toho společného soužití

Snažíte se zasahovat do výchovy nevlastního dítěte nebo tyto pravomoci přenecháváte pouze na biologických rodičích?

Z počátku jsem to nechával pouze na matce, ale jak jsme spolu začali bydlet a měli jsme vytvořit novou plnohodnotnou rodinu, tak jsem musel do výchovy zasahovat i já. Museli jsme si stanovit nějaké mantinely, abychom mohli normálně fungovat. Musel jsem najít odvahu, nebylo to lehké.

Použil jste ve výchově nevlastního potomka fyzický trest? Při jaké situaci?

Jo...přesně už nevím, kvůli čemu to bylo. Dostala po zadku...já nejsem zastánce fyzických trestů, ale ta situace si to asi vyžádala. Ale přesně si pamatuju, že mi na to nevlastní dcera řekla, ty nejsi můj pravý táta, ty mě nesmíš bít... ale pak se partnerka se postavila na moji stranu, takže to pro mě bylo takové lepší.

Pocítil jste někdy ze strany partnerky nevoli v tom, jak jsme se k jejímu dítěti zachovat, popř. že se k dítěti chováte jinak, než byste se choval k vlastnímu?

Ze začátku tam byla spíš velká podpora. Pociťoval jsem to v době, kdy byl vztah mezi mnou a partnerkou v krizi, když nám to neklapalo, tak tehdy měla takové řeči, že se s ní bavím jinak než s vlastní. Když byl náš vztah v klidu, tak tam žádný takový problém nebyl.

Změnil příchod vlastního dítěte nějak vztah k dítěti nevlastnímu?

Takhle...jako...já vím, že by to nemělo takhle být, ale já jsem si na to dával pozor, aby to nešlo vidět. Uvnitř tam změna určitě byla, ale nechtěl jsem, aby to okolí vidělo, protože vím, že to není správné. Obě děti bych měl brát stejně. Když se narodí vlastní dítě, tak člověk má tendence ho ochraňovat.

Myslíte si, že vaše rodina změnila přístup k dítěti partnerky po tom, co se narodil Váš vlastní potomek?

Možná ano, ale minimálně. Spíš se změnil přístup k partnerce, už to byla matka mého dítěte, ne jen přítelkyně, byla tam jakási větší vazba, ale myslím si, že vnoučata brali nastejno. Možná se víc zajímali o mého syna, protože byl malý a partnerčina dcera už měla své kamarády a byla už samostatnější.

Změnil se po příchodu vlastního potomka váš přístup k výchově?

Trošku...je to něco nového, je rozdíl vychovávat dítě od malička jiné když člověk přijde už třeba k 5letému dítěti, které už je něčemu naučené. Uvnitř tam změna určitě byla, ale nechtěl jsem, aby to okolí vidělo, protože vím, že to není správné. Ze začátku to bylo těžší, když se malý narodil, tak by mu dal člověk všechno, takže ten vnitřní boj byl těžší, ale časem se to nějak srovnalo a už je ten rozdíl minimální. Už to prostě tak nějak nevnímám.

PŘÍLOHA P III – ROZHOVOR S PANEM MICHALEM

Michal

- 30 let
- V současné době žije ve společné domácnosti s nevlastní dcerou, nevlastním synem a vlastním synem

Jaký postoj zaujali vaši rodiče/sourozenci, když se dozvěděli, že jste si našel partnerku s dítětem?

Bylo jim to absolutně jedno. Asi to bylo dané i tím, že naši jsou rozvedení a nestýkáme se nijak extrémně často. To ale neznamená, že máme špatné vztahy. Pouze mě upozorňovali na to, že začátky mohou být těžké. Děti berou jako vlastní vnoučata a nedělají v tom rozdíl.

Jak probíhalo první osobní setkání s širší rodinou?

Žádná plánovaná akce to nebyla. Můj otec viděl poprvé moji partnerku náhodou, když mě přišel navštívit na stavbu. Seznámení s dětmi už bylo plánované asi po půl roce vztahu. Naplánovali jsme víkend, kdy jsme navštívili mého otce a potom i moji matku, která bydlí mimo naše město.

Jaké vztahy mají vaši rodiče s partnerkou a jejími dětmi nyní?

Bezproblémové. Děti berou jako vlastní vnoučata, nedělají v tom rozdíly. Někdy mají výtky k tomu, jak se k dětem chová partnerka, protože je ve výchově občas moc drsná, ne že by děti mlátila, ale používá hrubší slovník. Ale do vztahu k dětem se to od mých rodičů nepromítá. To je spíše mezi nimi a partnerkou.

Jak vás přijala širší rodina partnerky?

Já si myslím, že tam žádný problém nebyl.

A jaké bylo seznámení?

Bylo neplánované. Původně jsem jel pouze navštívit partnerku, která mi šla naproti, ale jelikož začalo pršet, tak jsme se šli k ní domů schovat a jelikož bydlela v té době s rodiči, tak to seznámení bylo na místě. Do té doby její rodiče snad ani nevěděli, že někoho má, tak to bylo takové překvapení, ale seznámení bylo hezké.

Jak jste vy sám vnímal, že má vaše nová partnerka dítě s předešlého vztahu?

Nikdy jsem to nebral jako překážku, jak říkám, už dřív jsem měl partnerky s dětmi, takže jsem tušil, do čeho jdu...Ze začátku byly děti stydlivé, ale jak se otrkaly, tak to bylo fajn, věnoval jsem se jim a ty děti za to byly vděčné.

Jak probíhalo seznámení s potomkem/potomky partnerky?

Mladší dceru, jsem potkal ve stejný den, kdy jsem poprvé viděl partnerčiny rodiče. Když mi šla partnerka naproti, na domluvenou schůzku, tak jí měla s sebou. Byla ještě malá, vezla jí v kočárku, takže to pořádně ani nevnímala. Staršího, syna, jsem viděl ve stejný den, ale později, až jsme dorazili k ní domů. Děti byly stydlivé, ale jak se otrkaly, tak to bylo fajn.

Zvolil jste nějakou taktiku, jak děti získat?

To ne, nejsem ten typ, co jde na ženskou přes děti. Normálně jsem si s nimi hrál, věnoval se jim a ty děti za to byly vděčné, opadl ten počáteční stud a byly bezprostřední.

Jak se vyvíjel váš vztah s nevlastními potomky? Proběhlo něco, co pozitivně nebo negativně ovlivnilo váš vztah?

Nemyslím si, obešlo se to bez větších problémů. Ten starší měl sice období, kdy zkoušel, co si může dovolit, ale já jsem byl od začátku celkem přísný a myslím, že se to vyplatilo. Byl jsem přísný, ale zároveň jsem se snažil jim dát nějakou jistotu, že jsem tu pro ně a že jim pomůžu, když bude potřeba. Chtěl jsem pro ně vytvořit fungující rodinu.

Jak vás děti oslovují?

Z počátku mi říkaly strejdo, protože mě tak partnerka představila, později mi začaly říkat tati.

Děti vám tak začaly říkat samy od sebe?

Staršímu se to navrhlo, aby mi tak říkal a mladší to potom prostě okoukala. Vlastního tátu nikdy neviděla, tak jí to nepřišlo divné. Potom to bylo trochu složitější, měli jsme ve vztahu krizi, partnerka se s dětmi na pár týdnů i odstěhovala. Když jsme se k sobě s partnerkou vrátili, tak byly děti rády, ale začaly mi říkat jménem a tak to i zůstalo.

Podepsala se ta krize na vašem vztahu s dětmi?

Naštěstí ne, jak jsem říkal, děti byly rády, že jsme zase spolu a rychle se vrátily do starých kolejí.

Snažíte se zasahovat do výchovy nevlastního dítěte nebo tyto pravomoci přenecháváte na biologických rodičích?

Do výchovy určitě zasahuju. Jasně, že ne od prvního dne, ale postupem času, kdy jsem začal fungovat jako ten táta a cítil jsem, že mezi sebou už máme nějaký vztah, musel jsem začít fungovat jako otec se vším všudy. Prostě jsem musel začít je vychovávat, i když nejsem pravý rodič.

Použil jste ve výchově nevlastního potomka fyzický trest? Při jaké situaci?

Ano použil a ne jednou. Když neposlouchali, tak to na ně platilo, takhle jsem zdůraznil svoje slovo. Ne že bych je bil hlava nehlava, ale když si to zasloužili, nebil jsem je bezdůvodně. Když byli malí, dostali na zadek, později padla i facka. Ono jedenáctiletému klukovi nemá smysl dát na zadek.

Pocítli jste někdy ze strany partnerky nevoli v tom, jak jste se k jejím dětem choval, popř. že se k dětem chováte jinak, než byste se choval k vlastnímu?

Tak tady bych problém neviděl. Když jsem zasáhl, tak stála při mně a byli jsme za jedno. V době naší krize spíš takhle hledala záminky pro hádky, nebo jsme měli rozdílné názory na to, jak budou děti trávit volný čas. Ale jinak si myslím, že se podporujeme.

Změnil příchod vlastního dítěte nějak vztah k dětem nevlastním?

Z mojí strany ne, beru je pořád stejně. Neuvažuju nad nimi, že jedno je vlastní a další dvě jsou nevlastní, prostě beru děti jako děti. Asi byla výhoda, že jsem i ty nevlastí děti vychovával relativně od mala. Malá měla sotva rok a kluk čtyři roky. A asi tomu napomohly i předchozí vztahy, ve kterých figurovaly nevlastní děti, naučil jsem se je brát jako vlastní. Když se narodil můj vlastní syn, tak to možná jeho sourozenci pocítili v tom smyslu, že na jedinou se víc času věnovalo miminu a ne jim, ale to je úplně normální i v klasických rodinách.

Myslíte si, že vaše rodina změnila přístup k dětem partnerky po tom, co se narodil váš vlastní potomek?

To jsem necítil, asi je to tím, že ty kontakty s mými rodiči nejsou tak časté. Vidáme se občas, tak to nejde ani moc vypožorovat. Ale vždy když dětem něco dávají, tak stejným dílem, ať je to spravedlivé.

Změnil se po příchodu vlastního potomka váš přístup k výchově?

Z mojí strany ne, beru je pořád stejně. Neuvažuju nad tím, že jedno je vlastní a další dvě jsou nevlastní, prostě beru děti jako děti. Vychovávám svého syna stejně, jako jsem vychovával děti nevlastní a myslím, že je to tak dobře. Nemám důvod něco měnit.